

SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 42 (341), serie nouă. Miercuri 26 noiembrie 1997. Preț: 1.000 lei

ȘTEFAN BĂNULESCU:
SINDROMUL BIZANTIN

CORNELIU BABA 91

un prozator
egiptean:
izzat el-qamhawi

TUBUL DE OXIGEN

Cu puține săptămâni în urmă, ne îngăduiam libertatea să-i atragem atenția pacientului Liviu Ioan Stoiciu, că orice boală, netratată la timp, tinde să se croniceze sau poate stimula complicații, greu de înlăturat într-un târziu. În loc să-și facă un examen de conștiință (n-am spus medical), fiindcă zvonistica sa pestilențială alterează, îndeosebi, cavitatea ce-o emite, a început să se agite pe toate canalele, să antreneze noi damfuri, devenind pradă propriilor vânători. Într-o asemenea derută, judecând și după instrucția ce o are, poate ceva să-l mai învinuiască de persistența lucidității?! ●Orice s-ar petrece în jurul său (dar și cu sine) L.I.Stoiciu nu-i pregătit (sau dispus) să surprindă realitatea, evidentă și pentru un orb. Fără să-și reproșeze ceva (și, Doamne, câte ar fi de spus!), bălțește iarăși într-o mlaștină putredă și își dă la iveală, taman acolo, adevărata făptură. Obsesia lui rămâne, firește, breasla care l-a ocrotit și l-a adunat de pe drumuri, oferindu-i o slujbă la una dintre cele mai prestigioase reviste ale țării. „Uniunea Scriitorilor nu se implică în reabilitarea condiției scriitorului, pe Laurențiu Ulici personal **il doare-n cot** de viața scriitorului viu în actualitate”, declară nonșalant, într-o revistă din nordul țării. Enormitatea bate orice recorduri, fiindcă, nu o dată, în revista noastră am informat ce s-a întreprins la Casa Monteoru, ca situația scriitorilor, în vremuri atât de vitrege, să se amelioreze. L.I. Stoiciu are alergie la lecturi, așa că nu putem decât să-l compătîmim! ●Cum auzul e decompensat (sau doar camuflat cu sonuri hidraulice, eventual, țipetele celei căreia i-a forțat îmbrățișarea!), ne grăbim să-i amintim, în treacăt, doar o parte din demersurile care vorbesc de reabilitarea condiției scriitorilor, ca nu cumva să se creadă că dansăm pe întuneric. Ajutorul oferit autorilor cu greutăți materiale se însumează, lunar, la 10 milioane. Tot la acest paragraf amintim de hrana oferită, la domiciliu, celor care nu se pot deplasa. Librăriile U.S., iată, au intrat în circuit. Contactul cu cititorii în orice colț al țării nu va mai fi vitregit. Cine, dacă nu Laurențiu Ulici, se zbate în Parlament, pentru a fi impuse mai multe legi, care să avantajeze creația? Revistele literare au căpătat, pentru prima oară, subvenții din partea Ministerului Culturii, cărțile cele mai importante sunt sponsorizate, dar și achiziționate, prin intermediul unei comisii speciale, condusă chiar de cel incriminat: Laurențiu Ulici. Începând cu anul viitor, revistele literare vor fi trimise la numeroase biblioteci din țară, printr-un sistem de abonamente, susținut și obținut cu sprijinul Uniunii Scriitorilor și al conducerii acesteia. Lansările la Casa Scriitorilor - gratuite! - simpoziioanele și conferințele, întâlnirile și realizările unor deplasări, la ce capitol se înscriu? ●Nu ne face plăcere să recurgem la inventarii și nominalizări, dar, uneori, suntem obligați să le aducem în discuție, fiindcă un pacient ca Liviu Ioan Stoiciu, ținând vreo rezervă, crede că reanimă viața literară, fără să-și dea seama că e în căutarea unui tub de oxigen. Dumnezeu să-i dea sănătate!

AGRESIVITATEA INVOLUNTARĂ

de NICOLAE PRELIPCEANU

Prostia e agresivă, dacă prostia ar dura, am asurzi de țipete, spune înțelepciunea colectivă, preluând probabil vreo frază a cuiva, a unuia singur. Dacă nu asurzim de țipetele de durere ale proștilor, în schimb simțim pe propria-ne piele o agresivitate mereu în creștere, care inundă comportamentul semenilor noștri și, nu o dată, pe al nostru personal. Agresivitatea înlocuiește logica, înlocuiește dialogul normal, înnegrește zilele și înnegrește nopțile, cine știe?, poate ultimele pe care le trăim.

Dacă îndrăznești să-l întrebi pe un șofer de autobuz de ce nu oprește în vreo stație și de ce, în schimb, oprește la semnul vreunui cunoscut, între stații, te poți trezi cu un potop de vorbe murdare ce nu au nimic comun cu întrebarea ori cu ceea ce ar fi trebuit să răspundă, calm, individul în chestie. Ți se poate întâmpla să nu-ți poți nici tu păstra calmul și să replici ceva tăios, ceea ce dă naștere altor și altor valuri de injurii gratuite ori chiar amenințări cu manivela. Toată această comportare aberantă, necivilizată, nu e numai rodul lipsei de educație (la urma urmei nu poți cere unui gentleman să se angajeze șofer pe liniile românești de autobuze!), pentru că nici șoferul sau vatmanul vienez ori parizian nu e un gentleman, și departe de noi, încă, momentul când va fi. Atâta doar că românul are de trăit zi de zi numai mizerie, privațiuni, frustrări multiple și ele duc la căutarea acestei false supape, care e agresivitatea față de orice și oricine, oriunde. Supapa e falsă, deoarece nu „răcorește” ci, dimpotrivă, încinge mintea multă-puțină (mai des puțină) a agresorului. Șoferul sau vatmanul de la Viena ori Paris are alte supape, și el fiind, cu siguranță, frustrat de viața pe care o duce, dacă nu e un înțelept. Sau, poate, acolo unde lumea e stratificată mai de mult, fiecare se simte bine pe locul său, cu excepțiile firești. Aici, e greu să-i explici unui prost că nu are nici un motiv să fie nemulțumit de statutul său, o dată ce n-a fost în stare să învețe carte ori să se ilumineze prin isprăvi care în mod obișnuit te fac să progresezi social. La noi mai persistă ideea că orice măcelar, parlagiu, ori gunoier, poate deveni om important în stat. Și pe bună dreptate. Nu a fost Ceaușescu mai puțin decât cizmar și ne-a condus pe toți către dezastru ani de zile?

Ideile false duc deci la comportamente false și, ceea ce e mai grav e că ele, aceste comportamente, alterează viața altora, care la rândul lor devin agresivi și așa mai departe. Lanțul acesta trebuie rupt și nu știm când se va întâmpla evenimentul. Pentru că e nevoie să fie îndeplinite o multitudine de condiții ca să se întâmple asta și, încă, nici una nu se întrevede. Ar trebui să o ducem cu toții prea bine ca să fim calmi, zămbitori, ca majoritatea oamenilor din țările civilizate. Ar trebui să ni se întâmple zilnic prea multe lucruri plăcute pentru asta: să ni se reducă enorm taxele, să crească veniturile, să fim felicitați că trăim, eventual și cu sume mari de bani, ori să vedem în jur și să auzim la telefon numai lume prevenitoare, binecredută. Dar cineva trebuie să înceapă.

acolade

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul
Cu sprijinul Fundației Soros
pentru o Societate Deschisă

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

DESUETUDINI MARȚIALE

de MARIUS TUPAN

Dezvăluirea intențiilor creatoare, călăuzite doar de instinctul artistic, fără însoțitorii culturali, dar și sfidarea biografiei prin refugiu în spații utopice și iluzorii, căințele și pocăielile, dar și alte forme de trădare a zbaterilor și frământărilor camerale par să se constituie într-o adevărată operă, chiar dacă - din punctul nostru de vedere - nu pot pune în umbră, niciodată, universul ficțional, cu alte legi și expresivități într-o literatură. Când un scriitor a traversat de o perioadă fastă - în creație, desigur - când a surprins semenii cu strategii insolite, e așteptat să se destăinuie, fiindcă experiențele sale, comentate de el însuși, capătă semnificații noi, emblematice. Abundența acestora nu-l avantajează totuși. Parcimonie, pe orice palier al cunoașterii s-ar afla, îl avantajează, fiindcă există zone ale scrisului ce merită să fie tănuite, ca și acelea ale unui profet, impunător mai ales prin meditațiile sale în tăcere și solitudine. Dar, când cade victimă asalturilor gazetărești și-și edulcorează imaginea, nu întotdeauna sunt de vină reporterii. Această publicitate urgentă, și, uneori, discutabilă, care oferă unora senzația că sunt mereu în actualitate (asemenea actorilor în jocul lor pe scenă) se întoarce, nu în puține cazuri, împotriva interviuevatului, fiindcă, în tornada dezvăluirilor, ies la iveală multe slăbiciuni și incongruențe, care ar fi fost ascunse dacă

ar fi existat un discernământ al guralivilor. Dacă în astfel de capcane cad chiar și marii ficționari, e de la sine înțeles că mediocri și refuzații întru spirit devin de-a dreptul ridicoli. Unii dintre aceștia, încurajați de o relație sau de o funcție administrativă, forțează convențiile, ies dezgoliți în arenă, trădează un mimetism congenital, fără să fie apărați de o activitate artistică prodigioasă, sau de o operă care să le legitimeze, măcar parțial, asalturile în agora. Am putea vorbi chiar de o agresivitate programată. Bănuiesc că numai așa pot fi luați în calcul, ignorând impresia ce-o pot lăsa în contemporaneitate. Cine urmărește cu atenție aceste fenomene, lesne observă că marțialii se autodetermină mai devreme sau mai târziu, tot măcinând în gol, ca o moară hodorogită și părăsită. Dar aruncați în astfel de posturi, devin și mai agitați, aruncă vina pe climat și pe mafiile literare, condamnă grupurile de presiune și sunt tentați să creadă că numai punctul lor de vedere se află în vecinătatea adevărului. Din jenă sau plictiseală, dar, îndeosebi, dintr-o înțelegere superioară a mediului literar, cei apti să riposteze ignoră demonstrativ, sporindu-le, din această expectativă disperarea și izolarea, fiindcă arta și literatura, când operează cu criterii specifice, trădează în juru-le și destui avortoni.

„REFUGIUL SĂRAC AL UMANITĂȚII DEFĂIMATE”

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Întâta ce este utopia, mai exact iată încă una - poate cea mai importantă dintre definițiile ei posibile: „refugiul sărac al umanității defăimate”. Sub acest concept-metaforă așează Herbert Marcuse „noua boemă, beatnicii și toxicomanii, militanții pentru pace”. El adaugă: „toți acești «decadenți» au devenit acum ceea ce, probabil, decadența a fost dintotdeauna” - deci un refugiu. Trăim într-o societate invadată de rău, care nu mai găsește sau, pur și simplu, nu găsește, calea înspre bine; în fața omniprezenței răului se caută soluții - ele sunt mai nocive decât simptomul, tulburarea sau handicapul pe care căutau să îl elimine ori, măcar, să îl compenseze. Umanitatea este continuu defăimată, oprimată, constrânsă la compromis și alienare. La un moment dat, în lunga sa istorie, această umanitate realizează că trebuie să se refugieze undeva, la adăpost de șuvoaiele infinite ale negării spiritului, ca potențialitate a împlinirii, șuvoaie lansate spre a se dizolva și dizolva substanța omenească. Ce măchează acest moment și care este forma ofertei acelui sărac adăpost, identificat de Marcuse? Secretul răspunsului se află în primele opere ale marilor utopiști. O lume diferită de aceea cunoscută ar putea fi mai bună.

Literatura utopiilor este, istoric, abundentă; începe, desigur, cu Platon („Republica”), Euhemerus („Istoria sacră”) și Plutarch („Lycurg”), devine cu adevărat un adăpost al speranței odată cu operele lui Thomas Morus („Utopia”, 1516), Francesco Patrizi („Cetatea fericită”, 1553), Tommaso Campanella („Cetatea soarelui”, 1602) și Francis Bacon („Noua Atlantidă”, 1627). Binele, în sine, pare să fie destul de ușor de imaginat - care sunt însă forțele binelui și care sunt forțele răului? Ce formă concretă iau ele? Cum, eventual, se personalizează? În cine dobândesc întruparea?

Dumnezeu ne-a născut și ne-a îndrumat pentru

milenii ca un Dumnezeu personal, ca o persoană. Cel-Care-a-Suflat-Spirit în nările lui Adam era chiar modelul suprem al omului, acordându-i acestuia chipul și asemănarea sa. În același timp, diavolul avea o existență cât se poate de concretă. Pentru teologia modernă lucrurile stau diferit: personal este Dumnezeu - principiul răului nu are existență personală. Ca atare, diavolul nu poate fi întâlnit integral sub un chip definit. Lucrurile stau indiscutabil așa dacă ne plasăm pe tărâmul transcendenței, dar în imanența istoriei, care este bilanțul întrupării? Am putea crede că aici totul se prezintă perfect inversat: principiul răului are o cât se poate de clară existență imediat-personală (ex: Hitler, Stalin), nu însă și principiul binelui („cel care nu a greșit” - mai exact, cel care nu a vehiculat niciodată răul, acela ce ar putea arunca oricând piatra judecății). Răul istoric a fost văzut în aristocrație (de către Iluminism), în statul autoritar (de către Liberalism), în promotorii progresului și civilizației (Rousseau), în burghezie (Marx), în stat, pur și simplu (Godwin, Proudhon) și în mulți alții. De fiecare dată, cel puțin o parte de adevăr există în fiecare dintre aceste identificări. Dacă în general răul, ca sferă conceptuală, cât și condiția ontologică a răului sunt enorm de greu de definit (a se vedea, de exemplu, „Le Mal”, Questions de Albin Michel, 1996), a răta originile concrete și, eventual, chiar personale ale răului nu este un lucru de natură să genereze dificultăți.

Care sunt însă personificările binelui, încercate sub provocarea marilor utopiști? Când vom realiza cât de ezitante și neconvingătoare se dovedesc acestea vom înțelege de ce utopiile rămân etern utopii. Iluminismul - mai ales în forma definită politic de girondini sau de iacobini (sub aspectul în discuție diferențele dintre ei nu sunt importante) - vor vedea binele întrupat în Națiune, deci în

colectivitatea tuturor cetățenilor responsabili. Liberalii - precum John Locke, Adam Smith, Voltaire sau Guizot - vor plasa binele în omul individual. Marx face din proletariat vectorul binelui istoric; autorii tehnologiilor au atât favoarea anarhiștilor, precum și aceea a liberalilor, ilustrativ pentru ultimii fiind cazul lui Raymond Aron. Pentru Herbert Marcuse și pentru majoritatea conducătorilor moderni de opinie, de orientare socială - factorul pozitiv al umanului se întrușchipează în tineri, în cei reprimăți, în marginali. Energia derivată din această reprimare - sau refulare - va fi capabilă să determine o evoluție istorică mai autentică, mai liberă, mai real-umană. Oricum, această energie este un factor incomparabil de schimbare în lumea de azi. Ne putem întreba de ce s-au produs revoluțiile lui 1989, cum a fost posibil acest an, dând totodată un răspuns simplu și ferm: el a fost făcut să fie pentru a nu se produce un nou 1968 - pentru că există forțe apte să supravegheze istoria, procedând astfel încât sau 1968 să nu mai existe, sau acea situație să revină în spațiul acțiunii publice cât mai târziu.

Și totuși revoluțiile însele nu sunt altceva decât forme de manifestare mai eficiente (prin comparație cu acelea care le-au precedat) ale represiei. Proprietatea absolutizată și lipsa proprietății, libertatea totală sau austeritatea maximă în plan sexual, ieșirea absolută de sub reguli a exprimării sau dictatul asupra acesteia sunt egal frustrante pentru autodefinirea esențialului uman. Revoluțiile și reformele, schimbările și stabilitatea eșuează pentru că binele nu se lasă definit și personalizat, cel puțin cu metodele filozofiei sociale de până astăzi.

În calitate de personificări ale binelui, intelectualitatea (iluministă), sau proletariatul (marxist), națiunea, tineretul, contestatarul și revoluționarii nu au putut aduce umanității nimic mai mult decât ceea ce a putut avea, aduce și posedă omul în deplina sa simplitate. Prin idealizare, orice forță atribuită binelui s-a întors împotriva umanului - cu o singură excepție însă: aceea a sacrificiului eroic și martirajului. Este o forță care nu lipsește, dar care la acest sfârșit de mileniu și la doar câteva zeci de ani după Holocaust și după crimele din închisorile comuniste - se stinge nerecunoscută. Nu vom împlini nici unul din idealurile oferite istoriei de un Thomas Morus sau de un Herbert Marcuse, încercând să reproducem gândurile lor generoase, geniale, convenționale și descărcate de emoție, ci învățând să recunoaștem martirul - și martirajul - de lângă noi.

minimax

POST-MANKURTIZAREA (III)

de ȘERBAN LANESCU

Încurcătura, i s-ar putea zice dar nu și blestemată, din strada, parcă, Merulana, deci încurcătura la care ajunsesem în episoadele anterioare, era aceea referitoare la pertinenta unui diagnostic global retrospectiv, total negativ, precum acela semnat de vocabulele **mankurtizare** și **genocid cultural**. Păi, adică, mă rog frumos, cum să negi/blamezi/condamni **radical, totuși**, în cultura deceniilor comuniste, dacă și când...?! Iar în locul celor trei puncte se poate pune ditamai lista cu performanțe cultural-spirituale certe din vremea to'arășilor. Ergo 1) cultura n-ar fi fost în întregime asfixiată de ideologie și propagandă; 2) totalitarismul comunist n-ar fi fost chiar... totalitarist; 3) „teoria dalmatienilor” și-ar dovedi încă o dată valabilitatea; 4) etc. În plus mai sunt și concluziile ce s-ar putea deduce prin comparație fie cu prezentul românesc (un prezent considerat/prezentat, **fraudulos**, cum c-ar fi capitalist), fie cu ce se-aude de prin Occident ori poate fi văzut la tv. Vor fi fost și vor fi fiind ei capitaliștii eficienți, da' cu cultura (cu cu!), ei, bine, la capitolul cultură stau tare prost! Prin cultură înțelegând, *of course*, și moravurile. Consumism. Omul unidimensional care citește doar benzi desenate și bea Coca Cola. Kitsch. Asasini, drogați, pederastași și pedofili. Ce mai, Sodoma și Gomora! Este, scuzată fie-mi vorba cea urâtă!, este **zmecheria**

prin care to'arășii caută să-și oculteze/estompeze ororile la care s-au datat în trecut, atacând la baionetă prezentul, prin caricaturizarea-i. În completare, pasămite doar anticomuniștii (așa-zis primitivi deoarece refuză pupatul în Piața Endependenței), numai ei vorbesc despre **mankurtizare** și **genocid cultural**, în virtutea unei porniri revanșarde sau din oportunism, încât tocmai ei, anticomuniștii, se dovedesc a fi prizonierii și promotorii unui spirit totalitarist cumva întors de dos ori cu semn schimbat. Acest montaj ideatic servește atât pentru disculpare, dar, totodată, se și corelează cu „teoria” Socialismului/Comunismului care, în esența-i, este un proiect minunat iar nu ca utopie devastatoare, atâta doar că, pe ici, pe colo, a fost aplicat greșit. Proiectul. Dreapta urmare este onorabilitatea intenției luării de la capăt, sau, cum tot amenință furios „tribunii neamului”, vom fi ce-am fost și chiar mai mult decât atât. «**Ce-am fost**» - **Comunism adică**. «**Mai mult decât atât**» - **naționalism rasist, învățat cu ceva schimonoseală de religie adaptată nevoilor Cezarului**. Ce-i drept, date fiind ele atât realitățile interne dar și cele internaționale, cam greu de prefigurată acum o astfel de evoluție, cu atât mai mult cu cât cei care se străduie s-o impună sunt niște personaje grotesci, încropite dintr-un amestec de lichelism histrionic și nebulie. Pe de altă parte,

însă, a postula *ab initio* că un asemenea viitor posibil, comunist-naționalist, are probabilitate de actualizare neapărat egală cu zero, implică a te complăce într-un optimism tembel neglijând infinitatea Răului. Mai cu seamă că se înregistrează și destule simptome ce avertizează că *organismul* social dă să respingă grefa liberal-democratică. Trecutul comunist nu este un *cal mort*, ba nu este chiar deloc, iar unul din teatrele de luptă pe care se duce cu înverșunare războiul îl constituie tocmai cultura în variantele-i de larg consum. Este edificatoare cu prisosință, în acest sens, *lucrătura* la care se dedau cu sânguință, bunăoară, **Trustul INTACT** prin **Jurnalul național** și **Antena 1** (îndeosebi cu emisiunile lui M. Tucă¹), dar nu numai, sau **Național-ul** (îndeosebi cu I. Cristoiu care doar la megafonul din Gara de Nord n-a ajuns să-și exhibe profunda-i înțelepciune) ș.a.m.d. cu tot restul exemplarelor de alți tatulici, destui prezenți însă și în TVR.

Dar iată că sub ispita provocărilor prezentului, s-a consumat aproape tot spațiul disponibil, încât persistă intactă așa - zisa încurcătură menționată la-neput. Rămâne pentru alt episod deslușirea-i, încercând a demonstra că **mankurtizarea** este ca un fel de dereglare genetică, sau ca un soi de infestare cu un HIV cultural. Sub o aparență sănătoasă, este bolnavă *fibra*. Sau firea. La fiecare în parte și tuturor laolaltă, de sus până jos, atât *mahării* cât și *prostimea*, cumva potrivit după rang..

¹ După punctia făcută de Bogdan Ghiu în **Dilema** (nr.251) acestei bube ce supurează de multă vreme în mass-media, ar fi necesară continuarea tratamentului printr-o cauterizare mai profundă, deoarece *show-ul* junelui cel purtător de pachiste este mai mult sau mai rău decât un «**adevărat fief mediatic al naționaliștilor**».

AM FOST ȘI AM RĂMAS CREDINCIOS POLYMNIEI

de FLORIN MUSCALU

1. Pentru mine poezia depășește înțelegerea/așteptarea contemporanilor mei. Scriu greu, ca și cum eu aș urni stelele-n cer. Scriu ușor, ca și cum aș muri. Căci se poate muri atât de ușor scriind.

Pentru mine poezia este a fi în viață prin ceea ce se numește descoperire continuă a spiritului. Am cărți multe pe care le citesc/recitesc. Fundamentale. Una dintre ele se cheamă... Ea nu mai are nume. În urma mea doarme o bibliotecă și plânge. Pentru mine poezia depășește înțelegerea/așteptarea contemporanilor mei. Într-o zi, din mileniul viitor, Moartea va scrie poezii. Eu nu i le voi citi. Pentru ea, atunci, Poezia va depăși așteptarea... contemporanilor. Va scrie greu, ca și cum eu aș urni stelele-n cer. Va scrie ușor ca și cum ea ar muri. Ea... Moartea, din cauza poeziei.

2. Pentru mine, poezia este o modalitate de cunoaștere, precum Filosofia sau Matematica. Poetul trebuie să aibă ca și filosoful sau matematicianul, un Sistem. **Sistemul poetic** este dat de o lume **originală**, cu spirit **original**, pe care acesta poate să o creeze, descoperind-o **din** și **prin** propria-i ființă spirituală. Descoperind-o, apoi, El, Creatorul Sistemului, trebuie să îi dea viață: să aducă acolo geografii, ființe, o istorie a lor, și o purpură a Metafizicii.

3. Fiecare carte de poezie - din cele nouă tipărite până acum, a zecea, „Chipul și Asemănarea”, urmând să apară în 1998 - are câte o istorie irosită... Tânăr profesor de literatură, am trimis, în 1969, la E.P.L. manuscrisul „Țara bătrânului fotograf”. Descoperisem acea „viziune”, pe malul mării, pregătindu-mă pentru examenul de stat. Am scris poezia cu același nume, care a apărut în primul număr al „Tomisului”, în august 1966. Cartea am expediat-o la editură prin poștă. După jumătate de an, băteam la ușa Secției de poezie. M-a întâmpinat o doamnă severă: Elis Bușneag. Ia-m spus numele manuscrisului și al meu. Incredibilul: „Bine că ești tânăr. Te-amcit în „Tomis”. Uite așate-a spalturile. Peste o lună vii la lansare”. Editura se chema acum „Eminescu”

„Lupoaița albă” era încheiată. Mihai Gafița mi-a cerut să o tipărească. A stat la „Cartea Românească” șapte ani, cu absolut toate referatele - mă tot asigura poetul Florin Mugur. Ion Caraion mă desființase, Nina Cassian și... Marin Preda mă refiinseseră.

Într-una din chinuitoarele dimineți, am sosit pe culoarul editurii, să-l mai întreb pe Florin Mugur ce și cum. Acesta m-a privit tragic: „Dragă, păzește-mi ușa biroului. Vreau să-ți bat din nou cartea la mașină. Măine intră la tipar. O fac pentru memoria lui Zaharia Stancu...” În noaptea aceea murise președintele Uniunii Scriitorilor.

Jurasem Editurii Junimea din Iași că, după ce îmi tipărise atât de elegant pentru acea vreme „În hainele scumpe ale mierlei” (coperta: Florin Pucă, portret de Tudor George...), toate cărțile i se vor încredința.

Între timp, unii prieteni mi-au făcut reproșul că eu nu mai pot publica decât la Iași. Am dus „Viața și vremea” lui Mircea Ciobanu, la „Cartea Românească”.

După ce s-a uitat cam o jumătate de oră prin dactilogramă, m-a întrebat: „Pot săscot, dacă-i nevoie, ceva, eu?” „Desigur”. Peste un an, primesc un telefon de lamarele poet și editor. Mă chema de urgență. Seara, mă sună mâine, de la Râmnicu-Sărat, voia să mă vadă a doua zi: „Te-am visat singur în fața casei, chemându-mă. Poarta era închisă, și nu puteam să-ți deschid. Te rog să vii mâine. Vreau să-ți spun ceva important”. Am asigurat-o că voi veni în ziua următoare, pentru că

plec la București. Mircea Ciobanu ma întâmpină răsând, așezat la biroul său modest: „Ți-a plecat cartea la tipar...” L-am invitat la Hotel București, să cinstim evenimentul. La un moment dat, m-am ridicat brusc, speriat: „Mi s-a întâmplat ceva grav. Plec la Focșani”. În acea noapte a telefoanelor, mama mea își începea drumul spre moarte...

Încredințasem „Arta ceaiului” doamnei Doina Florea, marele redactor de poezie de la „Junimea”. După evenimentele din decembrie 1989, la conducerea editurii a venit director un domn Crețu. Volumul a fost trimis la tipografia din Bacău. A fost culeasă în tipar înalt. Primesc de la directorul „Junimii” știrea că editura nu mai poate subvenționa, în continuare, lucrarea.

„Dacă nu-mi apare cartea asta, mă îmbolnăvesc!” i-am mărturisit colegului meu de la „Revista V” prozatorul Traian Olteanu. Acesta, l-a „pus în temă” pe Radu Mihăiescu, proaspătul director de la „Porto-Franco”, care cumpără imediat cartea de la „Junimea” și o tipărește.

„Arta ceaiului” a luat Premiul Asociației Scriitorilor din Iași.

4. „Îmbrăcat cu haine scumpe ale mierlei/Însingurat de cântecul literaturii”, m-am bucurat de prețuirea lui Șerban Cioculescu, Alexandru Piru, Ion Negoitescu, Cornel Regman, Constantin Ciopraga, iar din generația mea de a da multor critici, precum Laurențiu Ulici, Daniel Dimitriu și, în ultimul rând, Mihai Cimpoi.

În 1972, Șerban Cioculescu îmi scria pe monografia sa „Dimitrie Anghel - Viața și opera” (Publicom, 1945): „Lui Florin Muscalu, cu urarea să facă Dsa-, ca și Dimitrie Anghel, dacă va rămâne credincios Polymniei, - obiectul unei teze de doctorat ca aceasta, Omagiu, Șerban Cioculescu 13/3/72”.

De profesorul Alexandru Piru m-a legat o prietenie inte-lectuală de neuitat. A fost un om fundametal al istoriei lite-raturii române. După moartea lui Șerban Cioculescu, era cel ce știa toată literatura româ-

nă. Mi se pare total nedreaptă campania dom-nului Alexandru George asupra lui Al. Piru. De ce nu a făcut-o când acesta mai era în viață?

I. Negoitescu a scris un articol memorabil despre „Lupoaița albă”, în titlul său imitabil: „În sala de arme florală a tânărului poet Florin Muscalu, atârnă pe perți portretele lui Mateiu Caragiale, Ion Barbu și Emil Botta. Teritoriul liric al cavalerului Blândeii Figuri („lupoaița albă”) se întinde peste Balcani spre Bizanț” etc. O amplă frază din aeticol am așezat-o pe coperta volumului „În hainele scumpe-ale mierlei”, I. Negoitescu fiind plecat în exil. I. Negoitescu îmi aprecia și unele virtuți de critic. Pe volumul „Engrame”, îmi scria: „Poetului și criticului Florin Muscalu, cu deosebită prețuire pentru condeiul său atât de fin. I. Negoitescu, 5/III/1976”.

Criticul Cornel Regman, foatul meu profesor de literatură contemporană de la filologia constănțeană, factor decisiv în reanimarea criticii literare românești postbelice, mi-a acordat credit literar abia la doi ani după absolvirea facultății. Pe fila de gardă a volumului „Cărți, autori, tendințe”, îmi scria uimit: „Lui Florin Muscalu, cu plăcerea pentru rar surpriză de a găsi în studentul constănțean un intelectual de cea mai autentică rasă, Cornel Regman, 9 decembrie 1968”.

Mai târziu mi-a făcut și un articol - profil, la care țin. În 1996, venind la lansarea volumului meu „Sfântul Aer și prietenii săi”, alături de esteticianul

Al. Husar și Mihai Cimpoi, la întâmpinarea pe care mi-a făcut-o în Gară, profesorul Constantin Ciopraga mi-a mărturisit: „Mi-a murit un frate la Pașcani. Am considerat, însă, că trebuie să vin, mai întâi, la dumneata, lalansare. După aceea mă duc să-l petrec...”

Tot ceea ce gândea despre carte a scris apoi într-un articol, ce a apărut într-o importantă revistă.

5. Mi-au murit câțiva prieteni buni: Vasile Petre Fati și Emil Rădulescu (foști colegi de la Filologia constănțeană), eminescologul și poetul philippidian Ion Roșu, criticul Al. Protopopescu. Fati a fost un poet rar. „Foarte tandru”, cartea sa de debut, este una dintre cele mai frumoase de acest fel de la noi. Emil a debutat, ca poet, postum, în omagiat de Nicolae Prelipceanu. Prin dispariția lui Ion Roși, a murit cel ce se anunța omul deplin al exegezei eminesciene. Al. Protopopescu a dat o carte excelentă despre „Romanul psihologic românesc”. A fost un spirit critic acut, un ochi liber, fără prejudecăți.

6. Să transcriu, să nu transcriu câteva texte, găsite într-un Canton C.F.R. (248, Adjulul Vechi?). Iată cum arată un... autograf din anul de grație 1979: „Vin iar, vedeți, stimate domnule Florin Muscalu să vă mulțumesc pentru curajul de a mă fi sprijinit în poezie când trebuia: important ar fi de aici înainte să rezistați tentației de a da înapoi, influențabil și a nu mă mai vrea (fiindcă e hotărât lucru deja, există o lume, vai, care va da cu parul în tot ce scriu eu... din păcate). Dar... veți ști, sunt sigur, cu minunatul Dvs. simți critic, să dovedeți în continuare superior... firește dacă nu voi dezamăgi. (subl. m. Fl. M.). În sfârșit, aici, de față cu „Cantonul 248”: vă va trezi interesul, oare CAIETUL DEBUTANȚILOR 1978, apărut deunăzi la Editura Albatros?... Că de poemele mele publicate în cartea de poezie cu debutanți ai aceleiași edituri, de anul trecut, nu mi-ați spus niciodată nimic... iertați-mi curiozitatea. Cu considerație, același al Dv, L.I.S. 13 decembrie 1979. Focșani („Caietul debutanților, Ed. Albatros, 1978, p. 186, text autgraf Liviu Ioan Soiciu. n.m. Fl. M. punctuația aparține lui L.I.S.).

Cu Liviu Ioan Stoiciu trăiam în același oraș, și, deși ne vedeam aproape zilnic, primeam uneori - de ce oare?! - cărți poștale de la el. Iată textul uneia dintre ele: „Vă mulțumesc, vă mulțumesc... A fost să fie o lansare a La faninului minunată. Îndatorat prezentații Dv., iubite Domnule Florin Muscalu, cărții mele în 12.12 acolo, la Librăria „Miorița” (și notei generoase din Milcovul de a doua zi) vin și vă rog să-mi dți voie să vă îmbrățișez: sunteți și un om care știe ce vrea... fericit să vă pot transmite și de aici deplina mea simpatie, cu aceeași speranță de mai bine în vis, cu omagiu al Dvs., Liviu Ioan Stoiciu. 15 decembrie 1979. Focșani” (n.m. Fl. M. tot lui L.I.S. aparține, evident, punctuația!).

Apoi, dau peste un autograf al autoarei Doina Popa (pe care prozatorul George Bălăiță și poetul Radu Cârnelci au sprijinit-o mult la timpul respectiv!), oferit pe „Apelul de seară” (Ed. Albatros 1985): „Poetului Florin Muscalu - la această lansare nepregătită, nedorită și pe jumătate clandestină. Cu stimă și prețuire pentru adâncimea versurilor sale și de ce nu, târându-mă de-o eventuală „pălărie galbenă?” 13 mai 1935 Doina Popa” (n.m. Fl. M. punctuația D.P.).

Lângă autograf, am găsit o misivă dactilografiată a doamnei Doina Popa, expediată pe 25 mai 1990, prin femeia de serviciu de la Biblioteca județeană Vrancea „Duiiu Zamfirescu” (unde urmașea H.P. Bengescu în Focșani ocupa temporar și ilegal, câteva zile, postul de... director), cu multe invective la adresa mea, care astăzi nu mai interesează pe nimeni. Totuși câteva rânduri trebuie citate: „Aud că l-ați ajutat pe Liviu Ioan Stoiciu să-și aleagă titlurile la cărți. Total inexact! Liviu a creat întotdeauna în jurul volumelor sale în curs de apariție adevărate cevrcuri de mister unde nici eu nu aveam acces. Dumneavoastră nici atât!” Eu i-am corectat, stimată doamnă, doar titlul cărții - în mod colegial! - evitându-i o cacofonie bălțată. Astfel cartea a devenit din Inima cu raze, Inima de raze...

Dar pe cine mai interesează toate acestea? Poaten numai pe cei ce se pot uita cu adevărat în oglindă, fără să roșească...

UTOPIA REVIZITATĂ (I)

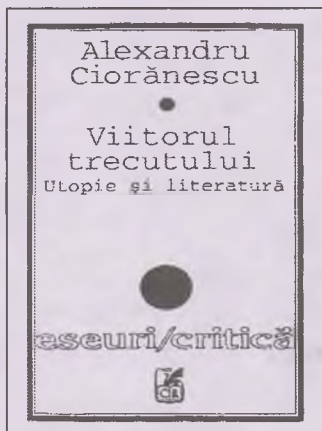
de IOAN STANOMIR

Pe lângă apariția ediției românești a volumului lui Alexandru Ciorănescu „Viitorul trecutului. Utopie și literatură” (București, Editura Cartea Românească 1996, traducător Ileana Cantuniari), dezbateră asupra utopiei, punctată de contribuția din urmă cu câțiva ani a lui Sorin Antohi, „Utopica. Studii asupra imaginarului social” (București, Editura științifică, 1991), se îmbogățește cu perspectiva propusă de eminentul comparatist și istoric al literaturii.

Explorând teritoriul imaginar al utopiei, Alexandru Ciorănescu creionează o istorie intelectuală a Europei, definită prin progresiva desvrăjire a lumii și transformarea exercițiului intelectual într-un substitut al religiei revelate. Alexandru Ciorănescu optează deliberat pentru o grilă de lectură literară a utopiei, parcă spre a reaminti lectorului și comunității intelectuale că ceea ce a devenit obiect al polemicii pasionate a început prin a fi un joc al unui umanist renascentist. Fără să refuze conexiunile cu istoria ideilor intelectuale, Alexandru Ciorănescu expune sămburele ficțional al acestei construcții - excursul său, lipsit de erudiție fastidioasă, pledând pentru o luare în serios a literarității utopiei. Dintr-un punct de vedere, autorul, prefațator și editor al clasicei lucrări reunind textele lui Cristofor Columb, abordează de pe un alt versant spațiul utopic, perspectiva sa fiind complementară celei propuse de Jean Delumeau în cele două volume ale lucrării „Une Histoire du paradis” (Paris, Fayard, 1992-1995). Căci ambivalența utopiei nu poate fi pe deplin înțeleasă fără o referire la mirajul spațiilor geografice marcând imaginarul medieval și renascentist, miraj dublat permanent de progresiva emergență a milenarismului și a altor ipostaze ale gândirii escatologice. Nostalgia utopiei este indiscutabil o nostalgie a Edenului.

Echivocul original al genului utopic devine vizibil din chiar momentul inventarierii tipicelor accepțiuni ale termenului - alături de cele trei sensuri „clasice”: operă a lui Thomas Morus, gen literar, proiect irealizabil, sunt decelabile ale două conotații apărut mai recent. Căci dacă Karl Mannheim în „Ideologie și utopie” plasează discuția pe terenul istoriei ideilor politice, văzând utopia ca pe o „proiectare dialectică a destinului oamenilor către un viitor pe care ea îl pregătește, pe baza refuzării prezentului” (pag.21), existența unei metode utopice comune atât literaturii, cât și științei adaugă un plus de ambiguitate problemei. Demontând mecanismul utopic, Alexandru Ciorănescu distinge două grade ale ipotezei utopice. Primul grad este imaginarea unei realități oarecare, care odată formulată este luată ca punct de plecare și socotită ca având valoare de adevăr. Interesul ficțiunii utopice se plasează în spațiul „închipluirilor de gradul doi”: „Metoda utopică ia această ipoteză drept realitate și această închipluire drept un început, pentru a trece de la ea la închipluire de gradul doi. Care va fi forma de viață a oamenilor care vor fi adoptat aceste hotărâri, ce satisfacții vor culege ei din aceasta, ce repercusiune va avea această reformă asupra gândurilor lor, asupra instituțiilor lor și asupra concepțiilor lor de viață?” (pag.21). O „extrapolare a realului la fictiv” (pag.26).

Remarcând deficitul narativ al utopiei și privilegierea sincroniei în raport cu diacronia, reflectată structural în abundența descripției, Alexandru Ciorănescu alcătuiește o „carte de bucate a utopiei”. Predictibilitatea scenariului ficțiunii utopice e un reflex al formalizării puternice a genului: „Se pot lesne examina legile de compoziție ale utopiei, căci tot ce va putea

pretința transparentă de a le face să treacă drept adevărate” (pag.29). Inevitabila călătorie a eroului către teritoriul utopic ca și instantaneele din cetatea ideală au în comun preocuparea naratorului pentru credibilitatea realistă.

Totalitarismul ficțiunii utopice nu este altceva decât consecvența cu un set de principii stipulate și a căror respectare ține de esența jocului propus. Eliminarea oricărui dubiu, obsesia binelui comun excluzând individualismul dizident, toate acestea epurează spațiul ficțional de orice veleitate rebelă: „Utopia a suprimat individul. Nu l-a sugrumat: s-a mulțumit să-l suprimă mai elegant, înecându-l în fericire” (pag.30).

„Absența principiului libertății” face inutilă prezența răsului contestatar. Severitatea monahală și colectivismul extrem al celor mai multe dintre utopii au drept punct de pornire imaginea „individului asemănător și intersanjabil (...) un individ care iese din rând, din punctul de vedere al Utopiei, ar fi un lucru la fel de grav ca un vers schiop într-un frumos poem” (pag.31).

Izolarea, nu doar geografică, ține de esența utopiei. Perfecțiunea incintei utopice se cere protejată, călătoriile utopienilor fiind atent supravegheate de autorități. Prozelitismul este unidirecțional, inovația fiind exclusă: „Trebuie să deducem de aici că țara Utopiei, care nu are vocația schimburilor și nu admite cu plăcere importurile, este totuși gata să exporte, dar nu și contrariul. Utopia este un dar, așa cum făceau uneori grecii” (pag. 33).

Vidul metodologic al utopiei este manifest. Societate fără trecut și fără viitor, „ea suprimă fazele intermediare și nu analizează sau analizează extrem de insuficient procesul care conduce la situația utopiei” (pag.33). Absența profundizării, imobilismul funciar sunt prețul plătit perfecțiunii: „Viitorul este aici practic suprimat, deoarece va fi identic cu prezentul în toate părțile sale. (...) Nu este mai puțin adevărat că utopia este un impas; din ea nu se iese, cel mult se reușește să se evadeze - și asta este ceea ce face invariabil toți călătorii care au pătruns acolo” (pag.35).

Antecedentele utopiei sunt inextricabil legate de tradiția literară și imaginarul colectiv european. „Mitul vârstei de aur” apare până la un punct ca un avatar al utopiei. Însă tentația regresivității în spațiul edenic se oglindește în

descrierea unei „societați foarte primitive” (pag.45). Absența proprietății private și a exploatarei, explicabilă prin nivelul de muncă nediferențiat, devine obsesia proiectelor utopice: „Sfidările rămân, dar mutațiile profunde alterează finalitatea demersului utopic. Cât despre utopiștii moderni, ei citesc viitorul într-o oglindă și găsesc acolo, proiectat de-a-ndoaselea, spre înainte, efectele vârstei de aur dispărute, care devin sub acest unghi din nou cauza viitoare vârste de aur” (pag.51).

Cât despre „Țara unde curge lapte și miere”, „Le pays de Cogne”, prin absența oricărei metafizici și prin abundența sfidând bunul simț comun, „ea este Unopia, țara fără lege. Nu știm dacă se pot găsi acolo educație și cultură, justiție sau industrie. (...) Țara unde curge lapte și miere este lumea în care legea este inutilă, ca și guvernarea sau religia. Soluția pe care o sugerează spiritului este dizolvantă și anarhică. Ea se situează astfel, odată în plus, la antipodul șantierului utopic, întemeiat pe coeziunea părților și logica obligației”. (pag.56).

Moștenirea platoniciană este o componentă a tradiției utopice. Iar dacă mitul Atlantidei excede utopicul, de vreme ce „este o creație a zeilor și nu a oamenilor” (pag.67), „Republica”, citită de Alexandru Ciorănescu mai degrabă ca o lucrare utopică și nu o utopie, aflându-se „în raport cu utopia literară în aceeași situație ca lucrările lui Hobbes, Fourier sau Marx” (pag.75), introduce în codul narativ al utopiei un set de valori a căror posteritate în reflecția europeană este de necontestat: „Marile principii care o inspiră pot fi readuse la această sursă unică. Acestea sunt mai ales: ideea că politica este o ramură a filosofiei și moralei; scopul atribuit statului, de a veghea la realizarea și la salvagardarea justiției; degradarea acestei îndatoriri unui rege-filosof asistat de o castă superioară și ascetică de paznici ai legii; în sfârșit, cum toate acestea implică ideea unui om nou, importanța acordată eugenismului și educației în selectarea și formarea viitorului cetățeni” (pag.76). Premizele utopismului, marcat de existența unui set limitat de opțiuni metodologice, se află în nuce în reflecția platoniciană.

Ascendentul utopiei în sistemul de repere al modernității își are originea într-o mutație intervenită pe măsură ce marile proiecte ale ultimelor secole deplasează accentul de la literaritatea utopiei înspre concretul realizării politice. Infaibilitatea aparentă a utopiei este consecința unei coincidențe între ipotezele ficționale și evoluția societății; coincidența ce conduce la investirea genului cu valențe extrinseci discursului narativ: „Această perspectivă conduce la ideea că genul posedă, de drept sau de fapt, o anumită funcție prevestitoare, pe care unii nu ezită să o califice drept profetică”. (pag.37)

Profetismul utopiei și glisarea acesteia către politic se explică și prin confuzia dintre doi termeni trimițând la sfere conceptuale diferite: metoda utopică în literatură și metoda utopică operând în știință. Delimitarea pe care Alexandru Ciorănescu o propune este tranșantă: „Metoda literară nu admite verificarea a posteriori; scopul odată atins, rezultatul nu este garantat decât de mersul rațiunii. Știu prin mai multe mijloace că legea gravitației există; ținutul Vrîl-ya, la fel ca și Utopia sau cartea soarelui, nu se demonstrează decât prin el însuși. Metoda științifică nu dovedește nimic, cea literară duce în același timp la adevăr și la dovada acestui adevăr”. (pag.39).

Produs al Renașterii, utopia va substitui progresiv religia relevantă în conștiința unei umanități camuflându-și nevoia de mituri în cultul progresului și rațiunii. Precursorii acestei direcții dacă nu există, vor fi inventați. Dacă există, textele vor fi recitate în acord cu noua dogmă dominantă. Cazul lui Thomas Morus este simptomatic - tărâmul imaginat între copertile unei cărți va fi ridicat la rangul de model. Istoria utopiei în Europa ultimelor secole este în definitiv rezultatul unei interpretări literale a ficțiunii.

Ștefania plopeanu

hăituiala lupească
acum
e a clipei

doar clipa
mai e un călău
în repaos

Frison

Teroare, apropiere
nu e nimic de făcut
arunc
veșmântul murdar
cuvântul cârpit
șterg urmele
nefericirii
nepregătirea veșnică
iarăși și azi
promiscuitate, frison
handicap

mă întreb numai
cum o să arăt eu,
o, Moarte.

Document

Mâna-mi întinsă
acum către tine:
dovadă că moartea
mi-a reușit
Tu poți a-mi spune:
ai învins -
documentul adânc
și incontestabil
al trădării
este viața
noastră împreună și
statul nostru
în stat:
frumusețea naturii

Repaos

Toată fericirea
pot s-o dăruiesc
azi gratuit
nimic nu mai am de ascuns
simulacrul, viclenia
cea minunată
s-au cheltuit;

Marfă

Cuvântul este liber
extazu negativ
al melcului
s-a dat liber crimei

în cuvânt
eu cred că-s vie
și-n mers;
nu se petrece
nimic deosebit
se sfărâmă ziduri
se sparg retine
se afișează
alte vieți
alte prețuri

Gustul din urmă

Ce strâns mă iubești;
o, de durerea
absurdei iubiri
îmi trec tâmpla iute-n
aste cuvinte
de parc-ar fi arsă;
ochiul hain
m-a spulberat
brațul mă strânge
dar nu mă mai vede

acesta-i chiar chipul
intrării-n mormânt:
vei gusta, învăța
felia cea mare
a iubirii:
gustul din urmă

Explozie

Trupul, aici
conduce
mașinăria timpului

strict încadrat
pârghiile
lumii sculptate
în aerul pietrei
pot realiza orice
între mine și tron
nu încape
decât o explozie

Phoenixul
va înflori
miriade de aștri
clipind

Nod

Probabil acesta-i trupul
meu, întins;
grijă să nu
calc pe el, să nu cad, voi
crea acum un spațiu mărit
prestanța degetului
în prim-plan, absolut
va crea un nod în privire;
privirea-i
acum ocupată,
oprită, îngrozită

și nu mai vede
trupul enorm

Pajiște

Mi-aduc aminte-acum
un veac, un
deget a mișcat:
îmi propun să gândesc
semnul acesta, sensul
îl uit; ochii
plantează rapid o pajiște

noaptea trebuie
să am pe ce
pune capul

Oboseală

Benign, oboseală:
am realizat
durerea scurtă
surzenia tălpilor
iradiind
de-atâta mers;
pe ecran, o muscă
a ațipit
direct pe lama
unei săbii.

O PECETE DE CONȘTIINȚĂ A TIMPULUI

de CORNELIU ANTIM

Între destinele emblematice ale acestui secol de spiritualitate românească, Corneliu Baba s-a aflat până acum în postura artistului recunoscut de cvasi-totalitatea contemporanilor săi, fără ca opera să-i fi putut fi cercetată, în mod semnificativ și în toată întinderea ei, de cineva.

Un destin marcat de inerțiile birocratice sau ignare ale ultimei jumătăți de secol a dus la paradoxala realitate pe care o trăim astăzi: maestrul tutelar al artei noastre contemporane, sau cum singur a înțeles să se caracterizeze drept „**ultimul cap de pod al turii mari**”, are abia acum satisfacția împlinirii pe măsură într-o expoziție personală atotcuprinzătoare. Deși aflat de mult în colecțiile permanente ale muzeelor din țară și din străinătate, Corneliu Baba intră cu adevărat în marele templu al artelor române doar acum, prin actul reparator al acestei expoziții, atât de mult râvnită de artistul suși, ca și de întreaga suflare sensibilă a țării.

Cele ce s-au petrecut în seara vernisajului din 15 octombrie în sălile Muzeului Național de Artă au ilustrat cu prisosință expresia masificată a simpatiei, pe care maestrul absolut al picturii noastre contemporane a sădit-o temeinic în conștiința și în simțirea tuturor românilor. Cel mai important eveniment expozițional al anului, după cum l-au definit amfitrionii, ar putea fi reținut de memoria noastră afectivă drept momentul augural al emancipării conștiinței noastre de obsesia provincialității mizere, în care, decenii la rândul, am fost constrânși să trăim. Pilda pictorului-cărturar Corneliu Baba rezumă în plan creator, dar și moral, modul cum disperarea poate deveni fertilă în câmpul artelor, chiar dacă uneori prețul sacrificiilor pe care îl cere este foarte apăsător. Dar cine altcineva, decât o mare conștiință a timpului și a neamului său, își poate asuma o astfel de experiență? Meșterul Baba nu s-a sfiit să intre și să trăiască în această dramă fără mască și fără grimoane, rămânând mereu el însuși. „Șansa picturii mele” - mărturisește el în jurnalul său - „este ghinionul de a trăi în Est!”

O legendă vie a picturii românești. Există o pornire superlativă a tuturor celor ce cutează un comentariu al creației lui Corneliu Baba. Un asemenea moment expozițional rar, cum este retrospectiva găzduită de Muzeul Național de Artă, impune o conduită solemnă și entuziastă, dar nu și una lipsită de obiectivitate. Probabil că cele ce s-au spus despre experiența trăită a maestrului Baba sunt de natură să inducă în privitor o percepere pasională sau patetică a operei. Filosofia sarcastică a artistului, transmisă mai cu seamă oral celor ce i s-au aflat în preajmă, fie ca studenți și discipoli, fie ca prieteni, colegi de breaslă sau colecționari, ba chiar și demnitari, care l-au curtat întotdeauna cu asiduitate, nu o dată snobă și suficientă, s-a personificat în tablourile sale sub forma unor făpturi năpăstuite să poarte masca saturniană a nefericirii.

Corneliu Baba - Autoportret

Toți „țărani” lui Baba sunt aureolați de **nimbul mâhnirii și al durerii implacabile**. Chiar și cei pe care ordonanțele epocii îi împingeau în ocoalele turmelor colectiviste („Intrarea în GAC” sau suita desenelor la „Mitrea Cocor” de Sadoveanu). „Realismul” de atunci al lui Baba este figura de stil în care înțelegea să drapeze tragedia unei experiențe și protestul tăcut al personajelor sale. Era, de fapt, forma convențională în care germinau alegoriile ulterioare ale „Spaimelor”, ale „Regelui nebun”, ale „Foamei”, ale „Concetățenilor mei”...

Indiferent cum și-a intitulat pânzele, pictorul nu a ezitat să deconspire, cu vehemență adesea (paralela cu Goya nu e riscată), martiriul demnității umane celei mai elementare. Anihilarea individualității sub invazia agresivă sau perfidă a aproximărilor dogmatice și socializante și-a aflat răspunsul cel mai expresiv cu puțință în extraordinara suită de „Autoportrete”, care jalonează întreaga creație a artistului. Este, cred, cea mai înaltă școală de pictură, dar și de gândire artistică și morală pe care ne-o oferă actuala expoziție. Lucrări ce nu au fost văzute în toată teribila lor desfășurare și amploare semnificativă de nimeni, în afara pictorului însuși și a celor foarte apropiați. Așa cum ni se dezvăluie ele acum, ne fac să ne gândim la prelunga și dureroasa solitudine a artistului înconjurat de ceata imundă de îngeri-muritori și schimonosiți de obidă și nevoițe a „Autoportretelor” sale. Un sanctuar până acum închis, dar care ne vorbește cu atâta limpezime despre această legendă vie a spiritualității noastre dintotdeauna. Venind din Tizian, El Greco (vezi „Toledo”-urile sale și abia astăzi

expusa întâia oară suită de tablouri și eboșe pe tema biblică a Coborării de pe Cruce - „Pietă”) și mai ales din Rembrandt, Meșterul Baba înobilează mesajul pictural cu vibrația profund umanistă a staturii sale morale.

Un pictor care se citește

Îmi amintesc de șansa ce am avut-o, cu aproape 15 ani în urmă, când, la Moscova și ulterior, la Petersburg, am putut să contemplu o mare expoziție Baba. Ddincolo de fruntariile țării, acest miracol era posibil. Nu și la noi, cu toate că prin anii '80, când „Meșterul” împlinea 75 de ani, în Sala Dalles erau totuși expuse câteva dintre pânzele importante ale pictorului, între care se găseau - gest cutezător la vremea aceea - și doi din „Regii nebuni”. Din acei ani posed o amintire râvnită de mulți dintre prietenii mei pictori: un album Baba, editat în condiții grafice remarcabile de o prestigioasă editură moscovită. În treacăt fie spus, maestrul Baba a fost prețuit ca niciunde în țara lui Pușkin, onorurile academice și artistice depășindu-le pe cele ce i se acordaseră în propria țară. La fel a fost primit și în Germania și în alte locuri din lume, unde tablouri ale sale stau mărturie în colecții și muzee despre geniul creativ românesc.

Personalitatea artistului-cărturar Corneliu Baba este, de această dată, exemplar reprezentată de inițiativa Fundației Culturale Române și a Băncii Naționale a României, care au pregătit și tipărit un excelent album, ce conține majoritatea lucrărilor expuse în sălile Muzeului Național de Artă, dar și o serie, remarcabilă prin ea însăși, de extrase din Jurnalul pictorului, intitulat semnificativ: „**Însemnările unui pictor din Est**”.

Alături de două pliante, conținând desene ale maestrului și suita de autoportrete, toate aceste evenimente editoriale sunt astăzi la îndemâna oricui dorește să-și apropie pe această cale ceva din miraculoasa zestre de imagini și duh a lui Corneliu Baba.

Expoziția, al cărei proiect dănuie de vreo doi ani (firesc ar fi fost ca vernisajul de acum să fi avut loc anul trecut, în luna noiembrie, când Meșterul Baba împlinea 90 de ani), a necesitat eforturi organizatorice deosebite, la care și-au dat mâna familia artistului, cu precădere soția pictorului, d-na Constanța Baba, muzee și colecționari din țară, elevi ai săi, astăzi reputați artiști ori profesori ai Academiiilor de Artă, unii veniți anume de peste mări și țări, după mulți ani de absență. Ministerul Culturii, chiar președintele Emil Constantinescu au susținut, după puterile lor, împlinirea acestui (întârziat) proiect expozițional, ce depășește în amploare și semnificații tot ceea ce s-a întreprins până acum în câmpul artelor plastice la noi. De aceea, nu putem să nu evidențiem dăruirea și competența cu care muzeografele Rodica Matei (curatorul expoziției) și Maria Albani (editoarea albumului, pliantelor și afișajului) au făcut posibil acest eveniment artistic, care încununează cariera unei personalități creatoare de talie renascentistă. Marele Premiu al Fundației Culturale Române, atribuit lui Corneliu Baba cu acest prilej, nu se vrea decât semnul umil de recunoștință față de un om, ale cărui virtuți artistice și morale și-au pus definitiv pecetea pe secolul în care a trăit și pe conștiința sensibilă a coteranilor săi.

Expoziția de la Muzeul Național de Artă a lui Corneliu Baba este aidoma unei cărți fabuloase, prin cruzimea și incandescenta purificatoare a adevărilor pe care le conține, grație căreia întreaga făptură a artistului ni se dezvăluie astăzi în toată măreția ei de umbre și lumini.

BĂRBIERUL JUDECĂTORULUI

Când a intrat pe poarta casei părintești studentul-bărbier, tocmai se lumina de ziuă. Nici câinele nu l-a mai recunoscut și lătra în draci. Pe prispă un bătrânel își căuta papucii de ieșit afară și-i boscorodea fiindcă se încurcaseră dreptul cu stângul și viceversa.

- Cinei acolooo?
- Eu, tată.

Urmă o pauză lungă, în care domnul Pantelimon își găsi papucii-de-afară, stropși câinele care lătra ca prostu' și ieși pe scările preipei.

- Cineee?
- Eu, tată. Nu-mi mai cunoști nici glasul?

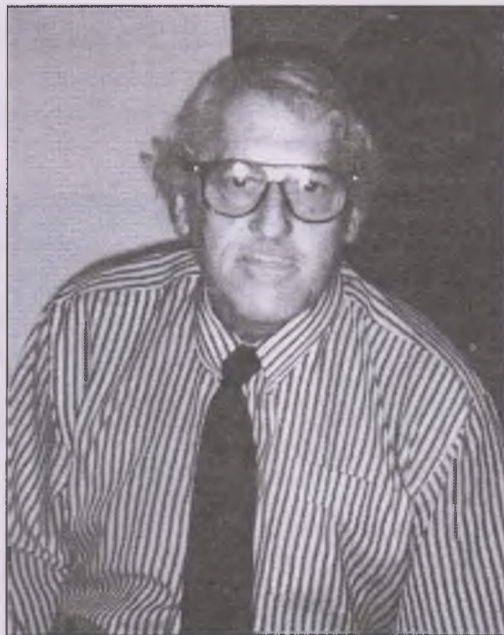
Pauza următoare s-a datorat în întregime faptului că domnul Pantelimon și-l pierduse pe al său; când și-l găsi, îngână printre lacrimi „Puță” (că așa-i spunea el de când era mic, dar numai între ei).

- Eu sunt tată.
- Veniși?
- Unde-i mama?

Domnul Pantelimon se făcu că n-aude întrebarea, dar Guță, când a intrat în tindă, a văzut, pe-o măsuță joasă de lângă perete, fotografia mamei sale cu o candelă aprinsă în față și cu un buchet de flori proaspete, într-o vază cu sclipiri roșiatice. A doua oară n-a mai pus întrebarea. S-a dus în camera lui și a Pisicii: ordine deplină, s-a uitat în șifonier, hainele lui erau bine puse pe umerase, dar nici urmă de rochile Pisicii. Nici despre acest capitol n-a crezut potrivit să-l mai întrebe ceva pe taică-su. Era clar. S-a întins pe „studio”, așa îmbrăcat cum era, și i-a venit să plângă. Dar n-a plâns.

În bucătărie, bătrânul pusese apă la fiert pentru cafea. Ei stăteau la oraș, dar orașul era mic și la marginea lui nu se știa bine dacă mai ești în oraș sau ai rămas tot la țară. Bătrânul lucrase la mașini, dar acum ieșise la pensie. Fusese mecanic auto, de fapt el fuse țaran, dar, ca și alții ca el, învățase la școală mecanică de mașini și devenise un bun mecanic. Avea, ca și alții ca el, niște dificultăți cu exactitatea industrială, în schimb știa să facă din rahat bici. Întocmai ca la țară unde precizia în munca agricolă e foarte diferită de precizia din universul industrial, în schimb, acolo pe glie, trebuie să te descurci din orice și mai nimic. Ai la dispoziție natura întreagă, dar numai natura. Acum, domnul Pantelimon sta ceasuri întregi cu ochii în zare, privind culmile munților de la orizont și-și recapitula anii vieții. Mereu îi venea în minte meteahna generației lui și se compara cu băiețiiăștia tineri, care veneau din școala profesională și care nu acceptau nici cea mai mică imperfecțiune din propria lor muncă.

După arestarea lui Guță, viața lor și-a schimbat cursul. El n-a mai putut lucra nici măcar cu precizia de altă dată și a fost schimbat din atelier în atelier până a ajuns la scularie și de acolo la pensie. Nevastă-sa s-a descurcat și mai greu. Soarta băiatului a afectat-o în așa măsură, încât s-a ofilit. Vezi-bine, ea fiind sănătoasă tun n-a avut cum să se îmbolnăvească și de aceea s-a ofilit și s-a ofilit până n-a mai avut ce să se ofilească. Dacă-ar

dan ghițescu

fi lucrat undeva, atunci poate ar fi ieșit la pensie ca nea Pantelimon, dar dacă n-a avut cum să se ducă la pensie, s-a dus la groapă „s-o odihnească Dumnezeu”, așa zicea bătrânul și i se umpleau ochii de lacrimi. Îl lăsaseră pe el singur cu nora, Sica, să le descurce pe toate. Fata a stat cât a stat singură, după care și-a găsit un avocat care a divorțat-o și ca să n-o lase așa de izbeliște, avocatul, om de treabă, s-a însurat cu ea. Sica-Pisica i-a zis lui nea Pantelimon că „de se-ntoarce Guță, să le facă o vizită”. Și a plecat cu avocatul ei.

Când și când, nea Pantelimon se mai întreba cu năduf de ce le-a făcut lor Guță așa un necaz. L-a îmbolnăvit pe el, a pierdut-o pe maică-sa și-a lăsat-o pe Sica pe mâini străine, pentru niște amărâte de colinde. El care fusese un copil cuminte, nu i-a supărat cu nimic niciodată, la școală fusese mereu premiant. Când a dat la medicină, toți ziceau „e greu, sunt mulți pe un loc, de ce nu se duce și el la inginerie ca toată lumea?” Dar Guță s-a pus cu burta pe carte, a învățat jumătate din ea, și la examen i-a căzut din jumătatea care-o știa, așa că, muncind serios, a reușit.

Când l-au arestat, Guță era aproape ieșit doctor, mai avea vreo patru, cinci ani de facultate și gata. Acum, și-a făcut o listă și a început să-și viziteze foștii colegi, unul câte unul. Toți erau doctori, repartizați fiecare după meritemeritele relațiilor lor.

După ce-a făcut turul, prin sate și comune, Guță a ajuns la un bilanț negativ. Au muncit mult ca să ajungă doctori și-acum puneau cataplasme la babe și stăteau prin căsuțe la țară, de le bătea rața cu ciocu-n geam. Dar nu asta le era cel mai greu, după spusele lor, ci lipsa condițiilor culturale. Unul dintre ei,

Lache, și-a dus la el în sat un pian și în fiecare seară cânta bosanove, de se minunau șapte sate împrejur.

Guță era însă un spirit metodic, a analizat toate soluțiile posibile înainte de a lua o hotărâre. S-a dus la București, la facultate, la minister, la C.C. și a constatat că nu-i mare lucru de făcut. Trebuia s-o ia de la capăt. Alt examen de admitere, alți cinci ani de facultate, câțiva ani la țară și pe urmă pensia. Tot în brici a rămas salvarea. A reușit să facă un timp practică la cooperativa „Higiена” de la ei din oraș, după care a dat examen și a reușit. El era tare la examene. Dar la ei, acolo, prea se întâlnea cu mulți cunoscuți, prea da nas în nas cu Sica și cu avocatul ei, care era acum jurist-consult la Uzină. S-a întâlnit cu un fost coleg de la primară care nu-și tocise prea mult coatele pe băncile școlilor și totuși ajunsese mai bine ca toți cei din promoția lor. Era activist de partid la Pitești. Când a auzit ce i se întâmplase, nu s-a speriat și-a luat niște informații și, fără să-i tremure fundul de scaunul lui, l-a recomandat cu căldură și-a fost angajat la Pitești la „Higiена” chiar lângă hotel, în plin Centru. Și așa, la mai puțin de doi ani după ce scăpase, s-a aranjat cum nu se poate mai bine, și într-un oraș mare, în Centru.

Leafa era mai mică decât a foștilor ș-colegi, dar, spre deosebire de ei, el nu lăsa bacșișul în ouă și rachie, ci direct în bani, cu care toată lumea știe că poți face ce vrei. Iar, când făcea haz de necaz, îi spunea lui nea Pantelimon că are un halat alb mai și mai apretat ca al colegilor săi, reprezentanții lui Esculap, prin toate hârtoapele. Și totuși, se așternuse pe fața lui o tristețe pe care încerca s-o ascundă, cum putea mai bine, dar ea tot acolo se afla și-i măcina sufletul.

Avea colegi buni la frizerie, oameni cumsecade, care-l respectau și-l iubeau. Mulți îi spuneau în glumă „Domnu Doctor”, dar fără răutate și nici măcar cu ironie, așa din simpatie. Care cum avea vreo durere îl „consulta” pe Guță, care nu-i trata, dar oricum le dădea un sfat bun încotro să-și caute vindecarea. De multe ori se întorceau de la policlinică unde li se puneau același diagnostic pe care-l primiseră de la Guță. Și prestigiul îi sporea. Au vrut să-l facă șef de unitate, dar el n-a primit zicând că preferă să fie înainte toate secretar de partid... Asta nu însemna ca fostul său coleg, activistul și alți colegi de-ai activistului nu veneau să se ferchezuiască la el. Oricum, de la o vreme, era recunoscut: Guță era frizerul lumii bune din capitala Argeșului. Și, în fond, nu-i mai onorabil să fii un bărbier bun, decât un doctor de băătăuri? În tot cazul, la originea lor, meseriile astea au fost înrudite. I-a fost destinat lui să facă legătura de unire dintre ele, în secolul douăzeci.

La drept vorbind, viața a șters încet-încet urmele durerii. Starea lui materială nu era rea, avea acum o mulțime de relații locale, sus puse, așa că a obținut și locuință, câștiga peste media națională. Ce-i mai lipsea?..

Dacă și-ar fi putut-o scoate din cap pe Sica-Pisica, n-ar fi avut nici o dificultate să-și trăiască viața. Avea perioade când nu se mai gândea la ea și altele în care se gândea numai la ea. Din nefericire, între timp n-avea sufletul să pornească la o altă cucerire și nici măcar să accepte avansuri venite fără efort.

În dragoste-i ca în fizică, într-un pahar plin nu mai poți turna alt lichid fiindcă dă peste margini.

Una peste alta însă, era liniștit, și mai puțin trist ca pe vremea când se întorsese din prelungita vacanță. Dar când își zice omul că totul a trecut și n-are în față decât bine și fericire, tocmai atunci se abate pe capul lui altă belea.

Într-o bună (oare?) zi, cine se așează pe scaunul lui pentru „o barbă”? Cine altul decât judecătorul care l-a condamnat cu ani de zile

judecătorul care l-a condamnat cu ani de zile în urmă. Ce căuta aici, numai Dumnezeu și ministrul de Justiție puteau ști. L-a „servit” cu grijă deosebită și s-a ferit cât a putut din calea ochilor săi. Oricum, n-a dat semne să-l fi recunoscut. „Să dea Dumnezeu, să fie în trecere, în delegație pe aici” să gândească Guță, dar n-a fost așa. Săptămâna următoare l-a văzut iar și tot așa mai departe. Cum să-l întrebe?, iar fi băgat puricele în ureche, i-ar fi atras atenția și el tocmai asta nu voia. Tot era bine că nu-l recunoscuse. Dar și dacă-l recunoștea ce se întâmpla? Ce-i putea face? Doar ce a fost să-i facă, i-a făcut. Curând a aflat că fusese mutat de la București și că era acum simplu procuror, deci coborât la munca de jos. Așa-i trebuia porcului care bătea cu ciocanul în masă și, când îi vorbea, nu-l scotea din bandit. N-avea la vremea aceea nici patru-cinci ani mai mult ca el și își dădea niște aere, de parcă era cel puțin ministrul Justiției.

Omul se schimbese mult, mai cu seamă în ultimii ani. Pe timpul procesului avea vântul în pânze și credea că așa o s-o țină toată viața. Pe atunci se însurase cu o fată din Ploiești, una Caliopi care avea doar numele de grecoaică.

Altă, subțire, cu părul roșu ca focul, Caliopi era frumoasă. Făcuse și ea facultatea de drept, dar n-a avut niciodată ambiții profesionale, mulțumindu-se cu un post călduț de jurist-consult la Ministerul Lucrărilor Publice. Barbu s-a îndrăgostit de ea, din clipa în care-a văzut-o prima dată și a făcut o pasiune nemăsurată, presărata de suferințe și de efuziuni dramatice. Asemenea condiții și la sfatul tuturor celor care știau că asemenea pasiuni nu se sting decât cu căsătoria, a făcut tot ce s-a putut face ca să se însoare cu ea și a reușit. Ce n-a reușit însă, a fost să pună cât de cât stavilă pasiunii. Și după căsătorie, înfrângând toate legile cunoscute, pasiunea lui pentru Caliopi a crescut în loc să scadă. Nu se putea dezlipi de ea nici ca să se ducă la slujbă. Îi dădea zeci de telefoane pe zi și, bineînțeles, era gelos ca Othelo. Săraca Caliopi nu-i dădea motive să fie gelos și nici nu alimenta oficial focul acestei pasiuni, totul se întâmpla sub fruntea prematur plășă a lui Bibi, cum îl alinta familia.

Nimeni din cei apropiați nu știau ce-i de făcut și, ca de obicei, în asemenea situații timpul este lăsat să le rezolve pe toate. Greul îl suporta sărmana Caliopi, care nu-și mai putea vizita familia, nu se mai putea întâlni cu vechile prietene și colege, iar, de la o vreme, Bibi insistă să lase slujba unde erau prea mulți porci, care îi dădeau târcoale. Bineînțeles că fata nu făcuse o facultate ca să stea la cratiță și să-i facă cafele bărbatului. Acesta a fost primul conflict major pe care, însă, Caliopi l-a câștigat după lupte îndârjite, după un „concediu” la mama la Ploiești, la care Bibi a venit repede încărcat de flori și de scuze, dar n-a reușit s-o aducă la București decât după o săptămână. Tot acest timp a făcut naveta cu trenul și noaptea a dormit pe canapea în salonul soacrei. După această aventură, Bibi s-a mai potolit cu scenele, de frică să nu plece iar, dar tot își mai dădea în petic și trebuia s-o dreagă cu scuze și flori.

O asemenea viață tumultuoasă nu se putea să nu aibă efecte negative și asupra slujbei sale de tânăr magistrat, căruia nu-i stătea capul decât la fustele nevastei. De unde avusese o ascensiune spectaculoasă, plină de avansări și aprecieri elogioase, de la o vreme lucrurile s-au plafonat și chiar au dat semne de regres. La început doar semne, materializate prin ironii ale șefilor, apoi observații și chiar muștrări. Și ca un făcut, pe măsură ce apăreau insuccese profesionale, comportarea în familie, cu nevasta era mai iritată, iar echilibrul, și așa fragil, devenise de-a dreptul vulnerabil. Apreciind că presiunile firești ale funcției îi

creau probleme de viață, șefii cei mari, cu cele mai bune intenții din lume, l-au așezat pe un post liniștit, dar ca toate posturile liniștite, era cam pe linie moartă. Din clipa aceea Bibi s-a înăcrit, viața i s-a arătat nedreaptă și fără orizont, iar perspectiva pierderii lui Caliopi, înfricoșătoare.

Cam din acea vreme, Caliopi a înțeles că n-o să mai poată suporta multă vreme viața încordată, plină de suspiciuni alături de un bărbat care se comporta ca un tip terorizant. Îi era milă de el, făcea tot ce-i sta în puteri ca să-i dea siguranță de sine, să-i alunge temerile, să-l facă să aibă încredere în ea.

Nimic din tot ce a încercat n-a dat rezultat. De unde, la început, se bucurase că se mărită cu un bărbat care o adoră, acum își dădea seama că această dragoste a devenit un infern.

După ce Caliopi a făcut această constatare, relațiile lor au început să se rostogolească vertiginos și, atunci când i-a mărturisit că nu mai are nici o speranță să se înțeleagă cu el, a făcut o criză și a fost nevoie de intervenția doctorului, cu injecții, concediu medical, etc.

După ce și-a mai revenit și viața părea că redemarează spre normal, Caliopi a organizat o masă de familie, la care au venit și cei doi frați ai ei, ingineri la Ploiești, și mama și un unchi. Toți erau înțeleși și pregătiți. La cafele, Caliopi a declanșat „ostilitățile” și, cu calm și cu blândețe, au încercat să-i explice că, dacă o iubește cu adevărat, ar trebui să suporte despărțirea, altminteri, o omoară cu zile. De la mijlocul discuției, Caliopi s-a dus să-și împacheteze și lucrurile care nu erau deja împachetate. Bibi a promis că de acum înainte totul va fi diferit, că-și va schimba atitudinea, că nimeni n-o să-l mai recunoască. A plâns, a amenințat, a rugat... Degeaba, totul fusese deja hotărât.

Pe seară, mașinile familiilor ploieștene erau deja încărcate cu zestrea lui Caliopi și, curând, s-au pus în marș. Ea avea în buzunar un transfer temporar la Ploiești, așa că totul fusese riguros pregătit din timp.

În seara aceea, Bici a făcut prima încercare de sinucidere, ratată din cauza insuficienței cantității de carboxine înghițite.

A urmat salvarea, spitalul, internarea la nebuni, și tot cortegiul de evenimente legate de un asemenea act de curaj sau de lășitate.

Familia lui s-a dus la Ploiești, cu o flacă-ner și alta-n pământ, dar n-a putut discuta decât cu un avocat, care avea mandat să declanșeze procesul de divorț. Când s-au întors la București, nici n-au avut curajul să-i spună lui Bibi ce-l așteaptă.

Dar, când a primit citația oficială, s-a mai omorât o dată. Însă de data asta a avut ghinionul să nu reușească decât să se facă de râs. În cele din urmă a acceptat cu resemnare mutarea în provincie, fiindcă și lui îi era acum rușine să mai de ochii cu colegii din minister. Astfel, după un lung concediu medical s-a prezentat la post la Pitești, unde i se asigurase și un mic spațiu locativ.

Bineînțeles că noii săi colegi îi cunoșteau istoria cu lux de amănunte, așa că transferul de la Pitești n-a fost de fapt decât o așezare strategică pe-o linie secundară a unui accelerat care pornise bine, dar care, dintr-un accident personal, a deraiat. Era primit bine, dar ca un bolnav în perioada de convalescență, cu menajamente și ocrotitori speciale. Chiar dacă, la început, toate acestea nu i-au fost evidente, cu timpul i-au devenit greu de suportat și, în cele din urmă de-a dreptul imposibil de trăit. Viața lui intrase într-un automatism care nu-i dădea nici o satisfacție și, de multe ori, avea chiar senzația că plutește peste realitate fără s-o atingă. Era în mare măsură și efectul cantităților de sedative pe care le înghițea zilnic. Dar organismul se obișnuise cu sedativele și atunci i se schimba doza. La un

valentin tașcu

Defăimarea bătrâneții

(Lucefărul nr.36/1997)

NE-AM TRECUT, unii cu barbă
alții numai cu mustață
am fost toți bărbați de treabă
până ce-ntr-o dimineată

soața mea și soața noastră
ne-a rugat să îi dăm pace
fiindcă bolta-i prea albastră
și ce facem - nu se face!

Nu-s bătrân, cred că se vede,
dacă-i cazu' îmi rad barba,
dar nevasta nu mă crede...
nu mi-o rad. Ar fi DEGEABA!

Lucian Perța

moment dat, Guță nu l-a mai văzut pe fostul său judecător pentru că, de fapt, fusese din nou internat.

Într-o bună zi, Bibi a aflat de la niște foști colegi, că luna trecută Caliopi s-a măritat cu un doctor și s-a întors la București. A fost suficient să i se declanșeze o nouă criză, de data asta cu șocuri electrice și tot tacâmul de tratamente complementare. Când s-a întors la lucru, la Pitești, era sleit. Senzația de plutire, încercată altădată din când în când, devenise acum o stare permanentă. Slujba era mai mult o sinecură, deoarece greu mai putea duce un dosar de la cap la coadă. Doctorii chiar i-au vorbit de posibilitatea unei pensionări temporare.

În decursul ultimilor ani, singurul său refugiu au fost visele, două feluri de visuri: cele de noapte și cele de zi, cu ochii deschiși. Cele mai frecvente și aducătoare de satisfacții, erau acelea din timpul zilei. La început își imagina reîntoarcerea lui Caliopi lângă el în diferite feluri și ipostaze care mai de care împlinindu-i dorința de a fi iarăși împreună. Erau ca niște scenarii cu multe variante, pe care el le putea modifica după propria sa dorință. Două, bazate pe boală sau pe accident reveneau cel mai ades. Boală sau accident când la el, când la ea. A început cu boala la el: „El bolnav”, pe moarte. Ea află și disperată vine la patul lui plină de dragoste; el reînvie și totul renaște ca natura, primăvara. Varianta pesimistă: „El moare” și ea îl plânge cermiță toată viața. Ei bine, el a fost bolnav, chiar foarte bolnav și ea nu s-a arătat la orizont, iar de murit nu murise, ca să poată verifica varianta pesimistă. Le-a abandonat deci pe amândouă și a început să-și imagineze alte variante cu „ea bolnavă”. El află, se duce la patul ei și își dă seama din mărturisirile sale că boala i se trage din despărțirea lor; iar el o iartă c-a plecat și sunt din nou împreună. Varianta cu „ea moare” - el rămână îndurerat pe tot restul vieții, devenea variantă pozitivă.

De fapt, realitatea a imaginat o variantă și mai pesimistă: „ea s-a măritat!” și nici măcar nu l-a invitat la nuntă!

DEZIDIREA UMBREI UNUI MASON (I)

de RADU CERNĂTESCU

În Țiganiada lui I. Budai-Deleanu, sub vălul unui „poem etnologic” - la care s-a limitat un G. Călinescu - se ascund nebănuite mistere. De altfel, în buna tradiție a scrierilor cu cheie, autorul însuși - disimulat și el sub anagrama Leon(achi) Di(aneu) - ridică pentru o clipă vălul falsificator într-o „Epistolă închinătoare”, atenționându-și cititorul: „Însă tu bagă de samă bine, căci toată povestea mi se pare că-i numa o alegorie în multe locuri, unde prin țigani să înțeleg și alții carii tocma așa au făcut și fac, ca și țiganii oarecând. Cel înțelept va înțelege!...”

Unde a greșit Călinescu. O arcană lingvistică precum sintagma „d'alba țigănie” - des iterată de autor (v.246, 1230, 3305, 3770, 6294) tocmai pentru a-i arăta importanța - vine să indice sensurile cu care poetul încarcă etnonimul Cercetările autorului din domeniul lingvisticii, rămase în lexiconul manuscris de la Biblioteca Academiei și semnalate laudativ de Hașdeu în al său **Etymologicum**, denotă faptul că Budai-Deleanu cunoștea ideea de negritudine încetățenită de atlasurile și cronicile străine (începând cu **Geografia** lui Ptolemeu), care consemnau la gurile Dunării o „Arabie albă”. Această falsă negritudine conducând, de pildă, ca „în vechea poezie poporană epică a Serbilor și mai ales a Bulgarilor (...), românii să poarte numele de Arapi” (Hașdeu, **Etym.**, II, Buc. 1887, p. 1460).

Concluzia pe care o impune acest scurt, dar necesar excurs lingvistic evidențiază faptul că autorul **Țiganiadei** și-a construit formula oximoronică „d'alba țigănie” ca un dublet etnomic al însuși poporului român, calchiind aici o veche denotație regăsită și în folclorul românesc în sintagmări de genul „Harap Alb”. Doar sub această disimulare etnologică și sub falsele ei aparține dialectale, Budai-Deleanu putea expune, dincolo de o critică a moravurilor contemporanilor, idealurile masonice ale sfârșitului de secol al XVIII-lea, ce mergeau până la radicalismul iacobin. Prin planul acesta secund, expresie a unei puternice conștiințe naționale, circula ideii precum eliberarea de sub „păgăna robie” și necesitatea constituirii unui organism statal propriu și independent: „Noi țiganii să avem țărișoară./Unde să him numai noi dă noi!.../Să avem sate, căși, grădini ș-ogoare./Și dă toate, ca ș'alții mai apoi...” (v. 199-202). Căci, „Dulce-i când poate cineva zice:/Asta-i țara mea, eu-s dă aice!...” (v. 233-234).

Elaborat la câțiva ani după cel de-al doilea **Supplex** transilvănean, care încerca să facă loc în valul democratic propagat de Revoluția franceză și aspirației de emancipare politică a națiunii române, poemul iluministului transilvan nu putea să nu atingă pe lângă problematica libertății și ideea unității naționale. În buna manieră a poemei, aceasta va apare disimulată în alegoria arătată eroului printr-o clasică lekanomanție de către strămoșii regăsiți „la raiul... frumos”. În cursul acesteia, Parpanghel „zări întâiaș dată trii fete/Da împărat, ca când ar fi robite;/Amar plângând, nici voind să necete;/...Doauă dintr-înse era îmbrăcate/Ca nește doamne stăpânitoare./Dar totuș făcea slujbe de argate./Iar una - în vâsminte ovilitoare/Dă roabă era sălită a face/Orice răpitori săi place” (v.6025sq). Se poate intui ușor că cele „trei roabe surori” asigurau forma figurativă prin care puteau apărea în poem Țara Românească, Moldova și Transilvania aflate sub „robia păgână” respectiv, sub cea a curții de la Viena.

Harap Alb și descoperirea Americii. Întreg contextul acesta de patriotism și naționalism autentic face să se nască întrebarea - pusă nu neapărat din perspective șovine - cum de un autor care ilustra atât de bine nașterea conștiinței naționale s-a putut opri la această alegorie care ar putea părea cel puțin bizară chiar și emancipatului om modern? Pentru a-i înțelege autorului resortul scriptural va trebui să ne întoarcem alături de el cu exact 200 de ani în urmă, în „Parisul înstrăinării” sale. De altfel, chiar „Epistola închinătoare”, disimulând câteva note autobiografice, specifică faptul că poetul s-a aflat „la Gallia, întru prinsoare delungată”, „prilej de a învăța carte și mai multe

limbi”, adică „lătește, italienește și frânțozește”. În plus, numeroase amănunte istorice diseminate - cum se va vedea - în chiar corpul „poemationului” localizează clar o primă versiune a textului cu puțin înaintea anului 1800, dată pusă și de poet primei redactări a **Țiganiadei**.

Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, în Parisul directoratului napoleonian era încă activă Loja care a fost adevăratul ferment doctrinar al Revoluției franceze, celebra Lojă a Celor 9 Muze, mai numită și a Celor 9 Surori. În paranteză fie spus, despre „noao muse” se vorbește și la Budai-Deleanu în chiar sextina liminară (1,1) - și n-ar fi deloc deplasat la acest autor să bănuim o calculată mison-abîme. Această Lojă a condus cruciada intelectuală în Franța timp de aproape jumătate de secol, fiind un adevărat „creuzet al doctrinelor masonice, un laborator al spiritului pur filosofic” (cf. B.Fay, **La Francmaçonnerie et la Revolution intellectuelle du XVIII-e siècle**, Paris, p.230; v. et L. Amiable, **Une Loge maçonnique d'avant 1789. La Reverende Loge Les Neuf-Sœurs**, Paris, 1897). La reuniunile ei participa nu doar elita spirituală a momentului din Franța, ci și delegați - în special artiști, dar și revoluționari de profesie - din cele mai importante Loji ale Europei și ale Lumii Noi. Elementele masonice cele mai desăvârșite și mai active ale vremii s-au reunit în Loja aceasta pentru a regăsi în plan spiritual „adevăratul creștinism”, iar în plan politic justiția și emanciparea socială. Simplul apel al membrilor care se puteau întâlni între coloanele ei poate fi o suficientă și elocventă mărturie a generozității ei eclecticism doctrinar: Court de Gebelin, Benjamin Franklin, Saint-Martin, Danton, de Maistre, Voltaire etc.

Loja Celor 9 Muze - care n-a putut fi închisă nici în perioada Terorii - a fondat în timpul cât l-a avut ca Venerabil pe „Franklin le Republican” o Lojă de lucru pusă sub egida și prestigiul său, numită „Societatea Prietenilor Negrilor”. Sub conducerea filosofului Brissot și a celebrului La Fayette, Noua Lojă a reușit ca, în scurt timp, un val de efuziune „frățescă” să se îndrepte nu doar asupra sclavilor negri ai Americii, ci și asupra robilor țigani ai bătrânului continent. Acest val de simpatie va creiona în toate Lojele europene un deziderat pe care abia revoluția masonică de la 1848 îl va instituționaliza și în Țara Românească: dezrobirea țiganilor. Tot cu această ocazie, masonii se vor autointitula „robi simbolici”, sclavia căpătând, prin conotațiile masonice, o ciudată aură de transcendență menită să sporească curentul de simpatie pentru sclavii secolului al XVIII-lea.

Cuvântul de trecere: gnothi seauton. Revenind de la context la subtextul poemului în discuție, să remarcăm cum întreaga intrigă este dimensionată între două repere clar masonice. Mai întâi, poemul demarează, deloc întâmplător, cu dictonul masonic prezentat candidatului în „cabinetul de reflecție” și reluat după celebrul vers delfic *gnothi seauton*, cunoaște-te pe tine însuși, devenit în transcripția lui Budai-Deleanu: „acel este fericit/Care pe sine-a cunoaște-începe” (v.46-47), și se sfârșește în proximitatea episodului omorârii cu „un greu baros” a unui „rege” - aici, Tandaler, cel „ce la domnie/De mult căsca și de jumătate/O șim-bucasă” (v.7747-7749). În ritualul masonic modern de la gradul de maestru, cel „omorât de ciocan” este maestrul Hiram, dar se știe că în Lojele revoluționare - ca, de pildă, cele ale Masoneriei iacobine sau ale Iluminatilor din Bavaria - cel care era „omorât” cu ciocanul masonic simboliza un rege.

Alegoria întruchipa aici nu atât legendara răzbunare a masonilor împotriva regelui Philippe le Bel, cel care a distrus Ordinul Templier, cât opțiunea antimonarhică pe care o propunea această „mare reformă a Masoneriei” (cf.M. de Luchet, **Essai sur la secte des Illuminés**, Paris, 1789, p.80 sq).

Din această perspectivă, profund esoterică, întregul labirint de întâmplări simbolice pe care îl străbate Parpanghel, eroul lui Budai-Deleanu, se relevă a fi un clasic parcurs inițiativ cu ghid exterior, un itinerar *in forma mentis* subsumat perceptului *cunoaște-te pe tine însuși*, căci „cine se cunoaște pe sine - sintetiza Pico della Mirandola - cunoaște pe toate în sine”. Dovezi că autorul are în vedere, în principal, un parcurs noetic, *in mentem*, aduce adeseori textul însuși: „mintea-i să lumine/Cu trează istețime, ș'osăbită sete/Sămte el acum, nu depă, ci de-alte/Lucruri mai mari, de slavă și nalte” (v.2685-2688). Nu puteau lipsi din această pribegie într-o veșnicie nici **cena mistică**, împărtășirea ritualică figurată în text ca un banchet masonic la care se fac lăbații cu „cerescul must” (v.1459), nici homerica *nekya*, coborârea într-un infern (trans)figurat de autor ca o „văloaie foarte mare”. Fidel ideii că orice parcurs gnoseologic, „Întâi trebuie pân iad să treacă/Și lungă pocăință să facă” (v.5903-5904), autorul colorează respectiva „pribegie” prin cea „care la carte/Să zice Gheen cu imagini demne de bolgiile dantești: „Râuri de foc încolo ș'noace/Merg bobotind ca nește părjoale./Focul nestins toate arde și coace./Iar pe zios, în loc de iarbă moale./Jar și spuză fierbinte răsare./Nespusă din sine dând putoare” etc (v.5725-5730). În contextul acestei **katabasis**, simbolistica inițiativă apare completată cu inevitabila moarte și înviere după trei zile: „Ș'a treia zi cătra dimineață/Semne aveau de de viață” (v.3257-3258). În buna tradiție a hermeneuticii masonice, poetul simte că se impun aici câteva conotații inerente unei gândiri simbolice. Deloc întâmplător, ele coincid cu cele care vin dinspre ceea ce Masoneria numește creștinismul esoteric. Aici se localizează, de pildă, originea ideii autorului că doar trecerea prin moarte ne poate da vederea vizionară, făcându-ne să vedem „față în față/Toate cele ce vor fi să fie/De-acum nainte până-n vecie!” (v.3280-3282). Kabbala - căreia, să nu uităm, „toate asociațiile masonice îi datorează secretele și simbolurile lor” (E. Levi, **Dogme et rituel de la Haute Magie** (1855), în ed London, 1995, p.25) - adaugă că **hosheh**, tenebrele, sunt - în mod aparent paradoxal - un „foc orbitor” care nu poate fi privit „față în față” (aluzie la 1 Cor., 13,12) decât de cei care dobândesc harul, „cunoașterea deplină” - inițierea, adică (cf. **Zohar**, I, 31.a).

În continuarea periplului inițiativ, Cântecul IX al **Țiganiadei** aduce în scenă „înălțarea la Rai” clasică anabază construită aici după toate preceptele hermetice ale unei gnoze în vis, căci, spune Hermes Trismeghistos, „adevărata Cunoaștere începe în vis”. De altfel, sintagma „trismeghist” - aici, în formă substantivată - apare (v.1455) ca un semn clar că Budai-Deleanu cunoștea textele care compun ceea ce numim azi: **Corpus Hermeticum**, acel miscelaneu de texte sacre atribuite lui Hermes Trismeghistos, care constituie și azi lectura de căpătâi a multor Loji masonice. Finalitatea acestui **ascensus ad superos** este, în textul masonului transilvănean, exersarea de către erou a vederii vizionare în lumea terestră, căci - verba secretorum Hermetis - Ascendit ad terram in coelum iterumque descendit in terram, et recipit vim superiorum et inferiorum (**Tabula smaragdina**). Acum, în Cântul IX al **Țiganiadei**, și în consonanță cu Cântul IX din Odiseea lui „Omir”, reîntâlnirea eroului cu ancesorii îi desăvârșește vederea vizionară pe care o va exersa într-o clasică lekanomanție. Acesta e semnul peremptoriu că Inițierea masonică, ca toate transgresările stării profane, permite - în **sensus mysticus** - nu doar o ascensiune în trecut, ci și o coborâre în viitor.

ȘTEFAN BĂNULESCU: SINDROMUL BIZANTIN

de MARIA-ANA TUPAN

Într-un articol publicat în Le Debat (noiembrie 1983), Milan Kundera definea locul său european drept unul situat geografic în centru, din punct de vedere cultural în Vest, și, din punct de vedere politic, în Est. Abandonând spațiile magic onirice, pentru unul fictiv, dar cu recognoscibile mărci culturale, Ștefan Bănulescu s-a deplasat, în Cartea de la Metopolis, către o asemenea complicată paradigmă spirituală.

Experiența fundamentală a Europei Centrale, așa cum transpare din cadrele constitutive ale operelor pe care le-a generat, este problematizarea identității, în condițiile multienticității, migrațiilor, facerii și desfacerii imperiilor, ale permanentelor dislocări în dialectica centrului și marginii. Arhetipul caracterologic este omul fără identitate al lui Musil. Ontologia specifică, metamorfoza kafkiană. Căutându-și modelele în civilizațiile mai stabile din Vest, scriitorul a putut crea sensuri noi numai transformându-le focul sacru, precum Prometeu. În articolul mai înainte citit, Kundera vorbește de Occidentul kidnapat. Dumnezeu lui Vintilă Horia se naște în exil, la Tomis. Apare literatura de tip subversiv și de construcție sistematică a unor tipologii preexistente. Napoleon devine Sjnec, sau generalul Marosin, prizonier al femeilor, Don Juan se degradează în ipostaza feminină a Ipei Roșii. Amfitrionul lui Breban nu mai este chipul zeului deghizat, ci un muieratic insondabil, întregind galeria carnavalescă a altor metamorfoze literare: falși zei, falși amanți, falși don juani etc. Dar nu este oare acesta chiar modul de viziune, cu retorica-i specifică, al poeziei poststructuraliste? Interesul recent pentru spațiul nostru geografic s-ar putea să nu fie doar urmarea dezghețului ideologic, ci și o mutație estetică de natură să-l proiecteze la centru.

Încercarea de a identifica spiritualitatea românească într-un cadru mai larg, supranațional, a condus către două ipostaze. Prima, aceea a balcanismului cu influențe orientale, și pitoresc, speculată cu maximum de rafinament estetic de către Mateiu Caragiale și Ion Barbu. Era de așteptat că în postmodernismul marcat de hiperluciditate culturală și saturat de textualitate, acest cadru să fie înlocuit de cel bizantin. A făcut-o Marin Sorescu, printre alții, la modul parodic, în teatru. Ștefan Bănulescu se angajează într-un experiment mai complex, care emancipează tema - supraviețuirea estetică a unei culturi, după ce temeiul social și istoric al supremației sale dispăre - într-o explorare a chiar modului de constituire și auto-replicare a codurilor culturale. Structura narativă implică mai multe nivele de constituire a sensurilor. Recunoaștem încă o dată neobișnuitul dar fabulatoriu al prozatorului, nepuizabila energie imaginativă, capabilă să producă, la un prim nivel, o poveste acaparatoare, cu o vervă balziciană în compunerea de inventare a cadrului empiric, aparținând unor epoci foarte diferite, de fapt, întregii istorii românești, de la întemeietorii mitici în contemporaneitate. Textul și-a redobândit întreaga putere de seducție. Admirabilă este în același timp structurarea sa

în blocuri stilistice polare, care, este de fapt o ilustrare a temei: creația de cultură înseamnă tehnica de basorelief, diferențiere în coduri culturale și reificare a lor în opere de civilizație. Căutarea originii, a unei identități primordiale, absolute, vânătoarea goethiană a arhetipului se dovedește a fi o falsă problemă, sau una ce trădează o atitudine religioasă, ci nu artistică. Numai Dumnezeu este identic cu sine, Logosul înseamnă deja diferențierea luminii de întuneric. La origine e doar binomul unui cod, derrideana trace. Cele două spații antitetice sunt utopice: Dicomesia și Metopolis. Primul rămâne veșnic la sine, chiar și atunci când adaugă ceva naturii. Hainele sunt croite după o măsură convențională, ci una naturală - pasul, așa cum liliputanii lui Swift măsoară totul în funcție de trupurile lor. Ei sunt lipsiți atât de origine (primul lor impact, Constantin I-ul Pierdut era copilul umanului), cât și de fixitate prin forme personalizate de cultură, prizonieri ai „barbariei și ritualului pagin”, migratori, purtându-și cu ei credința într-o biserică pe roate, pierdută printre călugărițele cu grâu și fân. Metopolisul este spațiul diferențelor infinite, al accidentelor de relief care singure fac posibile valorile. Un spațiu de tip bizantin, ce a cunoscut mărirea și apoi decăderea. Cândva nevoia de grandoare se întemeia în valori reale, tangibile. Constantin Mavrocordat nu este o ficțiune (Pierdutul), ci un personaj istoric, patron al renașterii elino-bizantine, aspirând către centru și fiind recunoscut de către acesta: statuia îl arată așezat într-un fotoliu înalt de piatră ținând într-o mână Constituția pe care o tradusese Țării

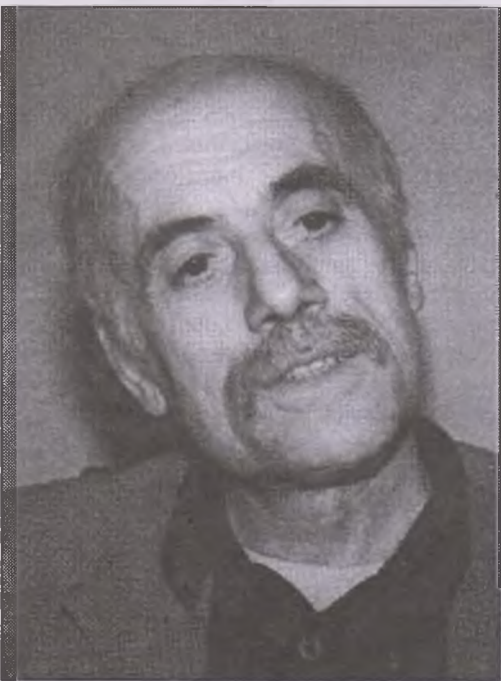
Românești, iar în cealaltă mână ziarul Mercure de France unde îi fusese lăudată Constituția. „În acest spațiu sincretic (și fictiv prin aceea că unele elemente disparate ale istoriei reale), poetul de origine a fost armeanul Telguran, pe care neamul a început să cânte cu cuvântul. Din actualul Metopolis este o cădere din origine, o degradare a formei sau sensului prin golirea de valoare. Femeia Paracliser bate clopotul cu virtuozitate, dar ordinea și distanța dintre bătăi nu mai au semnificație colectivă, ci una individuală și grotescă: răgazul dintre diferitele ei îndeletniciri gastronomice. Cândva o Fibula Serafis colecționa monezile vechi, acum valorile trecutului - de la coifurile antice la neprețuite monezi - sunt aruncate în cuptor și retopite de noua Fibula Serafis, devenită proprietatea unui bordel. O altă cădere este replica subterană a Metopolisului, o lume care se mulțumește să o maimuțărească pe cea de deasupra, deconstruindu-i sensurile în joc de măscărici, în spectacol gratuit. Dar mai există un mod de replicare a lumii Metopolisului - harta imaginară creată de Milionar. Deși la scara unu pe unu, aceasta nu e o imagine fidelă, ci o reconstrucție care condensează prezentul, trecutul și viitorul și care se coagulează din jocul viziunii: Metopolisul perceput din fuga unei drezine sau din înalta lume amețitoare a unui avion. Prin inaderența la real și refugiu în imaginar, Milionarul este o rescripție a figurii lui Don Quijote. Prima scenă, în care persoana sa de un rafinament gratuit într-un decor derizoriu îl întâlnește pe primitivul Glad, amintește de pateticul gest prin care Don Quijote îl înobilează pe Sancho Panza. Parodia de ritual cavaleresc este la Cervantes impotența în plan real. Milionarul lui Ștefan Bănulescu nu are mai mult temei real, pentru a-l numi pe omul care își învârtte emblematica roată precum un saltimbanc cercul, Generalul Glad din Marmatia, dar tot ce prezice cu privire la ființa nearticulată din fața sa, se adevărește. Imaginația noului Don Quijote este creatoare de realitate, origine a unei ontologii noi, lingvistice. Originar din Dicomesia, adoptat de Metopolis, dar trăind în afara lui într-o casă de marmură, Milionarul aparține ordinii culturale a basoreliefurilor bizantine și a zăcământului prețios, căruia i-a descoperit filonul, dar al cărui secret îl păstrează ascuns. Altminteri, dezgropându-l pentru a-l vinde, degenerații metopolisienii și-ar distruge propriile așezări. O metaforă, desigur, a apocalipsei din oricare act artistic, care a abordat și transferat lumea în senin. În **Deconstrucția postmodernismului**, Brian McHale caracterizează demersul postmodernismului tipic ca o încercare de a trasa o hartă cognitivă a lumii. Ce aspecte sunt cartografiate? Este vorba, continuă autorul, de o dislocare figurală, de un trop al apocalipsei.

Ștefan Bănulescu ne-a dăruit, în primul volum al unei proiectate tetralogii, o carte emblematică, pentru spațiul românesc - cu spiritul tradițional, conservator de forme golite în timp de sens, pe care spiritul critic occidental le înlocuiește periodic cu momentele de vârf și racordare la centru, ca și cu răsturnările de valori din momentele de risipire istorică, ultimul fiind contemporan scrierii cărții. Un traiect ondulat, blagian ca eminențele și adânciturile unui basorelief, sau metope. Spațiul mai larg, central-european, se reflectă în multienticitatea Metopolisului, în coexistența etosurilor, invitând la toleranță și deschidere culturală. Sub aspect stilistic, cartea Milionarului este o utopie a perfecțiunii, asemeni Crailor de Curtea Veche sau Jocului secund.

stere gulea

„TRĂIAM ÎNTR-UN GHETOU”

(urmare din numărul trecut)

Rhea Cristina - De ce noua grilă de vară a televiziunii a dus la clamarea în ziare și reviste, în articole, a schimbării (de fapt dorite și propuse în noiembrie 1996?) De ce au rezultat două reacții, atitudini complet diferite, din partea lumii literare și a lumii business-ului?

Stere Gulea - M-am întrebat și mă întreb, cu ironie blândă, dacă de fapt, până la această poveste, multă lume și-a pus întrebarea „ce este aia o grilă?” Dintr-o dată, toată lumea a început să vorbească de grilă. O dată cu intrarea în vigoare a acestei noi grile (mult hultită de toată lumea) și Tele 7abc și ProTV și-au schimbat grila de programe. La ei era ceva normal, dar nesesizat de noi încă. TVR-ul nu-și schimbase grila cam din 1991. Normal, schimbările de grilă sunt cam o dată la șase luni. Nu fundamentale, sunt revizuirii și schimbări. Dintr-o dată, toată lumea a zis „A, ce e asta, s-a schimbat grila la TVR!”. O dată cu schimbarea grilei la TVR, ProTV și Tele 7abc s-au dus la CNA și au zis: „Uita-ți, noi suntem cumiști, am venit cu grila, spre deosebire de indisciplinatul de Gulea, care face pe nebunul și nu vrea să dea socoteală” - cum au zis cei de la CNA. CNA-ul nu trebuie să-mi aprobe mie grila de programe, decât să verifice dacă în grila respectivă procentele de tip emisiuni sunt respectate la nivelul televiziunii publice.

R.C. - Aveți o definiție a televiziunii publice?

S.G. - E greu de spus că există o singură definiție acceptabilă a televiziunii.

R.C. - Refuzul dvs de a prezenta grila de programe la CNA...

S.G. - Nu e un refuz, doamnă. Grila s-a discutat înainte ca ea să fie definitivă. Pentru că la noi se discută în necunoștință de cauză. Toată lumea știe dinainte ceea ce nici măcar tu

nu știi și ar trebui să știi. Asta este specificul românului. El știe dinainte ce ar trebui să știe vecinul lui care de fapt nu știe.

S-a vorbit despre o grilă de lucru. Nu eram în țară și în momentul în care am venit a rămas o grilă definitivă pentru partea de vară, pe care am prezentat-o.

R.C. - Vă este indiferentă părerea CNA-ului?

S.G. - De la CNA mă interesează nu părerea, mă interesează judecata strictă a ceea ce instituția respectivă trebuie să controleze. CNA-ul este o instituție de normă.

R.C. - Această poziție a dvs față de CNA provine din independența televiziunii naționale sau din formația profesională a regizorului Stere Gulea?

S.G. - Nu a fost o intenție de ingerință din partea CNA-ului. Nu ascund totuși că există o incompatibilitate între staff-ul CNA-ului și Stere Gulea. Am spus și la BBC: după opinia mea este un staff care aparține unei perioade revoluate.

R.C. - Această neînțelegere are în vedere pe directorul TVR, Stere Gulea, sau pe regizorul de film, Stere Gulea?

S.G. - Și pe director și pe regizor.

R.C. - În egală măsură?

S.G. - Da. Am toată considerația pentru unii dintre oamenii din CNA, ca oameni de cultură. Nu pot să spun acum, de exemplu, despre domnul Răzvan Theodorescu că nu este un om de cultură. Ar fi o prostie din partea mea. Alceva ne desparte și se știe foarte bine ce anume...

R.C. - În noua grilă de programe, pentru perioada de vară, există emisiuni patronate de firma Camel Planet. Care este procentul de informație, de educație și de divertisment existent în aceste emisiuni?

S.G. - Emisiuni de tipul Camel Planet cu gradul de reușită sau nereușită (pe care o accept, fiind o primă încercare de acest gen)... E o emisiune de tip concurs, de surprize, care atrage în special tineretul și care se practică cu un succes indiscutabil peste tot în lume. Are calitate de deconectant și de atracție, în cadrul în care știți că se desfășoară. Discutând grosso modo, Camel Planet - partea de concurs și Camel Planet - recitalurile (ieri am avut o discuție cu partenerul elvețian), și din punct de vedere al audienței (aici mă interesează audiența)...

R.C. - Pilonul principal al unei emisiuni este audiența?

S.G. - Nu. La genul acesta de emisiune eu trebuie să-mi atrag un anume tip de spectatori, pe care TVR i-a pierdut: spectatorul tânăr, care mă va căuta dacă eu știu să fac emisiuni pe placul lui. Divertismentul, distracția, la mare, mie mi se pare că este la locul ei.

R.C. - Care sunt lipsurile acestor emisiuni? Presupun că ele nu sunt perfecte.

S.G. - Nu. Deocamdată cred că partea de concurs nu este nici pe departe cea mai bună. Acolo sunt oameni care, la a doua experiență, sunt convins că vor face lucruri mai bune, dar emisiunea este în momentul de față un experiment. Din fericire, această secțiune a divertismentului a prins. Din acest punct de vedere, partenerul de care vă vorbeam este interesat să continue și peste vară, în alte forme, colaborarea cu noi, cu TVR-ul. Propunând tipuri de emisiuni tip Camel Planet: „Iarna la munte”, „Karaoke”, „Itinerant” și un tip de colaborare permanentă cu emisiuni complexe (muzică, umor, divertis). Dintr-o experiență de genul acesta (mai ales dacă e prima) dacă există un quantum, un quantum care se poate reține, trebuie să fie ca o bază. După aceea să fii clar, să fii lucid cu ce nu și-a reușit și să ameliorezi până reușești să atingi un nivel al emisiunii. Vedem la italieni, care sunt aproape maeștrii în a pune spectacole în aer liber și în marile lor studiouri, că sunt (te uiți cu drag) lucruri de care zici că sunt prostii (în sensul că e relaxare), dar sunt făcute cu imaginație: e competiție, surpriză, caraghioslăc. Oamenii tineri nu sunt atât de inchiști în seriozitatea pe care o avem noi, bătrânii cu o cultură și o educație puțin rigidă atât de serioasă...

R.C. - E rău a avea o cultură și o educație serioasă?

S.G. - Serioasă da, rigidă nu. Noi avem o educație puțin obtuză. Nu gustăm șocul, ludicul. Suntem tragici, vrem să fim tragici. Ni se pare că uneori cădem într-un fel de tentă morocănoasă, cu pretențiile noastre să oriunde esteticul cel mai înalt. Adică, vezi Doamne, de la Neptun, de unde, cum să vă spun, mă retrag eu din citadela scriitoricească, mă deranjează zgomotul de la Olimp, de la Camel Planet. Să fim serioși.

R.C. - Este obligatorie calitatea de om cu o cultură generală bogată a realizatorului acestui tip de emisiuni?

S.G. - Sunt cu totul de acord.

R.C. - Aveți o preferință pentru aceste emisiuni, în defavoarea celor culturale?

S.G. - Nu. Este o emisiune făcută pentru sezonul în care ne aflăm. Eu o iau ca pe un experiment cu părțile ei, ca să spunem așa, ca pasiv, dar și cu câteva lucruri care cred eu că la o reușare, în alt cadru, vor putea fi crescute. Să nu disprețuim genul. După mine, dacă mergem pe drumuri și genuri înalte valoric nu este bine. Mie mi se pare că, iarăși, în dinamica vieții, e mai bine să le privim ca pe lucruri necesare, e adevărat cu un grad de profesionalism ridicat.

R.C. - Care a fost motivația dvs în selecționarea realizatorilor acestor emisiuni (ei fiind cu precădere soliști de muzică ușoară)? Televiziunea națională nu are încă profesioniști la secția de divertisment?

S.G. - Nu e simplu. Obișnuința cu scena, cu publicul, de a avea un dialog direct cu acesta nu poate fi făcută brusc. Cere totuși înzestrare (talentul de care vorbește domnul Sava?), pe scenă, nu ai talent, se vede și nu ai ce căuta. Este vorba în primul rând despre oameni care pot dialoga cu publicul. Sigur că unii dintre ei sunt oameni de televiziune, dar nu sunt actori. Horia Brenciu nu este actor, nu? El tocmai acum termină o secție aridă, tehnică, „Multimedia” la ATF... și Leonard Miron... sunt oameni de televiziune, sunt copii de televiziune... La rapiditatea cu care s-a pus în practică toată povestea cred că este bine că am îndrăznit să facem. Să-i vedem căderile, s-o analizăm, și după aia să vedem dacă putem face mai bine.

R.C. - Tenebrele lumii comuniste au

constituit, pentru majoritatea regizorilor români, cu precădere după 1989, subiecte de predilecție pentru filmele românești. Care este „starea de fapt” actuală a creației filmice, în ceea ce vă privește, domnule Stere Gulea? Istoria (nu ceea ce vede telespectatorul, grație televiziunii) adevărată a românilor va fi depozitată în cadrul documentarelor istorice sau va avea un loc bine stabilit în grila de programe, pentru înțelegerea existenței noastre ca popor în universalitate?

S.G. - În ceea ce privește unghiurile acestui trecut, ele pot și trebuie să fie mai multe. În afară de istorie, ca disciplină (prin abordarea strictă de către istorici într-un anumit fel - acum pregătim un serial cu domnul Neagu Djuvara care are și darul oralității) mai este o zonă de istorie care este istoria rezistenței românești (care continuă cu serialul doamnei Lucia Hossu-Longin), de exemplu „Memorialul durerii” și teatrul românesc, aidoma, o dată pe lună.

R.C. - Dar filmul românesc?

S.G. - Va exista, este și o ambiție a mea, dar din păcate este destul de restrânsă numeric producția de film. Va fi o dată pe lună, cu filme românești realizate după 1990.

Primul regizor care se profilează este Lucian Pintilie, cu toate filmele lui. Sper că se poate face un ciclu Lucian Pintilie, pentru că filmele lui dinainte de 1980 nu sunt multe și poate că oamenii tineri nu le cunosc și merită să fie cunoscute. În privința asta e deja semnat contractul. Va veni și Nae Caranfil cu cele două filme ale lui și Dumitrescu cu un film „Undeva la soare e umbră” (toți având același distribuitor, „Filmex”).

R.C. - Care este situația filmelor românești realizate după 1990?

S.G. - Nu sunt multe. În 1997, din câte știu eu (m-am îndepărtat actualmente de meserie și de zonă), există două filme făcute; un film al lui Dan Pița, „Natură moartă”, și un film al lui Mircea Veroiu, „Femeia în roșu”.

R.C. - Putem vorbi de un deșert al filmului românesc contemporan?

S.G. - Sper că un deșert pasager. Nu vă ascund că una dintre preocupările mele, în jurul căreia în care voi putea să-mi aduc și eu contribuția, este de a încerca să revigorăm industria cinematografică. Recent, un domn de la Comunitatea europeană a adus la un moment dat în discuție o exprimare și a zis: „...trecerea de la produsul artizanal la produsul industrial”. Noi toți într-un fel sau altul chiar dacă am avut industrie grea, am avut o formă de gândire artizanală și cinematografia noastră la fel. Asta nu înseamnă că nu s-au putut face lucruri „de top”, cum se spune, dar e vorba de un tip de lucru artizanal. Trebuie să trecem la producția industrială, la gândirea industriei cinematografice. Una dintre posibilitățile necesare și obligatorii ale Televiziunii Române, cultura, va fi și aceasta, dacă va putea să-și pregătească un plan de producție de viitor, în care să facă seriale românești, teleplay-uri românești ș.a.m.d.

R.C. - Televiziunea Română, ca mijloc ideal de culturalizare a poporului, va trebui să dezvăluie (datorită libertății de expresie, câștigată după 1989) secolul XX ca pe un secol al popularizării adevărului, în care monstruoasa construcție a răului produs în vechiul spațiu comunist să fie deconspirată în totalitate, iar prăpastia dintre realitate și cuvânt să nu mai existe în lumea nouă ce se naște sub ochii noștri.

Interviu realizat de Rhea Cristina

clelia ifrim

Loc pentru loc

O zare inundată de una mai nespusă -
val după val din lumea nouă.
Un oaspete se-anunță în orice suburbie.
Aducem pentru el
tot ce avem mai bun -
un sac de grâu păstrat în turla foișorului.
Funii de clopot adie lângă noi
mai-nalte ca fiicele Demetrei.

Dunga orizontului nu bate prea departe
și oaspete se-anunță în orice suburbie.
La fel ca-n media orașului
și-aici e-un trai îmbelșugat.

De dragoste

Voliera porumbeilor - ordine trupească
Plasele sunt deschise
și cerul e o maree -
ce lasă-n urma lui e bunul fiecăruia în parte

Seara

Nu ninge și nu plouă -
e-un anotimp orfeu.
Se-așteaptă crescătorii de porumbei -
se-aud deja pe drum
cum fluiere vechi melodii orfee.

Corp de gânduri

O femeie îmi spune;
am început să-mi pierd cuvintele.
Mărturisirea o adoarme -
corp de gânduri.

O femeie îmi povestește un vis
aducător de scaune
pentru auditoriu.
Eu stau la etajul opt, mai spune ea,
și scaunele acelea erau în aer,
în jurul ferestrei.
Nu pluteau, stăteau acolo.
Visul o trezește -
același corp de gânduri

Primăvară

N-am atins zidul plângerii
dar pereții din casă știu câte ceva.
De frunte nu mai spun - e toată a lor.

Mă sprijin de ei.
Întâi pun mâna dreaptă -
unghiile nu mai caută nimic.
În cinci locuri e fereastră.
Apoi mâna stângă -
deasupra umărului e-un lucru ușor.
Apăs ca pe-o sonerie.

N-am atins zidul plângerii
dar pereții din casă știu câte ceva.
Când n-am chibrituri mă împrumut la ei -
cu vorba cer ce mâinile au deschis.
Mă sprijin mai bine.

N-am atins zidul plângerii -
se spune că-n fiecare an se-arată
tot mai departe.

Moire

Timp în seama fetelor
Cine le-ntreabă dacă-l mai pot duce?
Îngăduiți schimbarea - principiului de odihnă.

Vine o vreme cu vremea ei.
Vine un timp cu visul lui.

Odihnă - fragile mâini ce-au ajutat să treacă
vremea

au bunuri mai de preț
decât poemul despre ele.
Îngăduiți schimbarea - principiul de odihnă
și reverența inimii
pentru un somn deplin.

Străini

Zvon de oglindă pe perete -
obraz pentru un alt obraz.

Umbre levitice se regăsesc în voie.

În seara asta tot cartierul stă la taclale -
miroase azăpadă,
zăpada ține parte lumii
și lumea partea noastră.
Măine în zori vin pelerinii albi
ce-au scris încă din primăvară
că vor să ne mai vadă.

În locul inimii o sferă

În locul inimii o sferă -
genunchii la gură
mesiac și fruntea netedă la un loc.
Tot una? Aceasta este o sferă?

Nu-i nici un rând de scris în nici o carte
nu-i cartea mai de preț ca lumea de aici.

Un peisaj de iarnă
plutește din foișor în foișor
În jurul lor
făpturi se țin de rând și leatrul lor.
Nu cad, nu vin, nu pleacă.
Totul le-atrage -
de-o parte și de alta
aceeași lume se îngână.

valentin e. busuioc

*
* *

seară de toamnă
stau la fereastră și privesc
cum prin aerul rarefiat
frunze îngălbenesc
în ierbarele zeilor

sunt fericit
am vârsta tatălui meu
care a murit încet și cu spaimă
pe când această stradă
nu avea nume
nici destinație

*
* *

stau în camera mea aproape perfectă
cu biblioteca în dreapta
și icoana Domnului în stânga
în față sunt cele trei goblenuri
iar puțin mai încolo
ficusul și trandafirul japonez
precum și alte lucruri
care-mi dau importanță
cum ar fi telefonul și mașina de scris
și-n toată această curgere a spațiului
în timp ce viața mi se pare un drog
vecinii urcă și coboară scările
încercând să lase o urmă

*
* *

plouă pe întuneric
păianjenul simte că în curând va muri
difuz i se profilează umbra pe perete
nu mai știe nici să se roage
Dumnezeu nu-l aude
nu-l vede
iar el tresare
amintindu-și că viața e o senzație
obligatorie

*
* *

nu știi dacă animalele
au carnea la fel de crudă ca a mea
într-o lume în care până când și spațiul
amenință
mi-e tot mai greu să aflu
cine desenează pupila
în descompunere

L viața-i blândă
atât pot spune
despre pielea unui pantof

pe care-o traversează strada un
câine vagabond

*
* *

în umbra ferestrei
un surd bate la mașina de scris
pe ceafă
i s-a prins o muscă
ce se visează zeu

cât vezi cu ochii
e duminică
la gât păstrez o piatră
ce nu-mi trezește nici o amintire

mihai antonescu

X
ce ți-ar plăcea să fii
pentru mine?
ce rugăciune?
eu
sunt perna furată
din somnul cu vis
al lui azi,
despre mâine.

X
nu mă striga
nu mă striga
iată,
lucefărul plânge
pe cerul gurii
unui pahar
Dumnezeu închide în urma ta
porțile urii.
raiul e iad pe dinafar.

X
eu despre tine nu mai știu
cum cercul pe drum alergând înaintea lunii
tăindu-ți chipul
în două, nouă,
numai ochii deschiși pe târziu
așteptă să mă plângă
plouă.

și...
Doamne, cu un ceas mai devreme,
te-m visat cum rupeai din mine
poeme.
unele și altele
pentru geamurile cerului
prin care
nu mai vedeau îngerii
cercul,
luna,
cuvintele rostogolind drumul la vale.

X
În jurul meu
cerul ochilor aceleiași iubiri
până la Troia,
număr săgețile trase în sus
toate
într-o singură țintă,

*
* *

azi dimineată
în timp ce beam o cană cu lapte
m-am surprins privind un perete
și căutându-i ferestrei un nume
afară ploua
halatul pus la uscat avea buzunarele pline
tu îmi arătai un insectar
cu păianjeni diformi
un necunoscut ne măsura cu piciorul
grădina

poate una minus,
poate
una în plus.
vestitorul
nu avea ordin să mintă.
nimeni nu știa
unde te-au dus.
singur,
departele
vârf de oțel
răsucit în carnea drumului
dintre mine și el.
X
nici tu nu mai știi nimic despre mine
surâs de înger înșelat
căruia Dumnezeu
i-a furat scara de sub picioare
învățându-l să zboare
obligat.
țineam brațele întinse
sub lună
și ai căzut în ele
ca într-o altă minciună.
plângi?
nu plânge.
tu ești secunda
cu care timpul mă minte
că te-am visat,
că te știam dinainte
de căderea în păcat.
X
grăbește-te,
grăbește-te să mori!
ți-o vor lua alții înainte!
nu vezi câtă lume s-a adunat?
am o educație,
sunt cuminte.
nu mă înghesui,
nu mă las înjurat,
vai,
gând al unei vârste mincinoase!
ai jurat strâmb în instanță!
nu e asta rândul.
moartea mea e plecată-n vacanță.

POVESTEA VORBELOR DESPRE CARTE

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Oricât ar părea de curios, cuvântul românesc *carte* nu este moștenit direct din latină; el este refăcut din forma de plural *cărți* a unui singular învechit *cartă* care vine din lat. *charta*.

În latină *charta*, -am nu avea multe sensuri și în nici un caz, nu avea sensul pe care îl are astăzi în română: de la „foaie de papirus pregătită pentru scris” a evoluat la „hârtie pentru scris” iar de aici la „scriere propriu-zisă” sau „conținutul scris al unei hârtii”. Câteva sensuri secundare („papirus”, planta și „foaie subțire de metal”) erau puțin frecvente. După unele dicționare, în latina târzie apare sensul de „document, scrisoare oficială”.

Cuvântul latinesc s-a moștenit în toate limbile romane; în unele, cu deosebire în română, el a avut o evoluție semantică diferită. Sensul comun, păstrat până astăzi în toate limbile romanice, este acela de „document”; sensul de „hârtie”, care apare mai rar în aria galo-romanică, nu s-a moștenit din latină, ci a rezultat din sensul de bază. Sensurile secundare ale cuvântului latinesc, menționate mai sus, nu s-au păstrat.

Inovațiile romane ale lat. *charta* au mers în două direcții: dezvoltarea sensului de bază moștenit prin apariția unor sensuri secundare noi, foarte frecvente mai ales în unele perioade ale limbii, și apariția unor sensuri noi cu o slabă legătură cu celelalte sensuri moștenite. Aceste sensuri noi au apărut, cum s-ar spune, pe cont propriu, în diferite arii ale romanității.

Din sensul latinesc „ceea ce este scris pe o foaie de hârtie” s-a dezvoltat în evul mediu sensul de „scriere autenticată destinată a consemna drepturile sau privilegiile”. După unele dicționare, sensul ar fi existat încă din latina târzie. Dezvoltarea de tip feudal, o anume alcătuire juridică au dus la folosirea frecventă și în aproape toate limbile romanice a unor sensuri secundare, derivate din aceste două sensuri de bază. Sunt sensurile care pentru limba română se găsesc consemnate la cuvântul vechi *cartă*. O serie de sensuri ale acestui cuvânt românesc au fost însă întărite sau introduse sub influența limbilor franceză, neogrecă sau albaneză.

Două sunt limbile care au contribuit la dezvoltarea unor sensuri noi în sfera semantică a descendenților romani ai lat. *charta*. Prima este româna care, prin extinderea sensului „conținutul scrierii”, dezvoltă sensul „scrierea cu un anumit caracter, cuprinzând un număr mare de foi broșate sau legate la un loc sub o mără de volum”. Sesizând sensul nou, diferit dar nu rară legătură cu sensul de bază, limba creează o formă nouă, diferită de vechiul *cartă*; aceasta este refăcută ca formă de singular, *carte* din pluralul *cărți* după modelul *parte/părți*. Din sensul de bază al cuvântului nou creat apar o serie de sensuri secundare, înregistrate în aproape toate dicționarele. O serie de sensuri străine de filiația semantică general romanică, sensuri care apar în special în româna dialectală sud-dunăreană (aromână și meglenoromână) se datoresc calculului semantic. De exemplu, sensul de „stomac” sau „plămâni” din dialectele menționate par a fi o traducere a germ. *Buch* „carte” și „al treilea stomac al rumegătoarelor”.

Franceza este a doua limbă care a dezvoltat sfera semantică a cuvântului care a rezultat din lat. *charta*. Începând cu secolul al XIV-lea, franceza cunoaște, alături de *charte* sau *chartre* pe *carte* al cărui etimon este tot lat. *charta*. Sensul de bază al fr. *carte* este acela de „foaie de carton subțire, mai mult sau mai puțin flexibil cu diverse folosiri”. Este cuvântul care intră în foarte multe sintagme sau în așa zisele expresii fixe: *carte d'invitation*, *carte de boutons*, *carte postale*, *carte à mémoire*, *jouer cartes sur table* etc. În conturarea sferei semantice a acestui cuvânt au contribuit italiana și occitana; la rândul ei, franceza a influențat multe alte limbi.

În română, rom. *cartă*, astăzi aproape nefolosit, desemna „un act sau mai multe în care erau consemnate privilegiile sau libertăți fundamentale ale unor clase sau pătri sociale”. De aici au derivat câteva sensuri secundare. Astăzi *carta* se folosește doar cu înțelesul „act care stă la baza organizării și funcționării unei organizații internaționale (Ex. *Carta Organizației Națiunilor Unite*). În schimb, *carte*, în afara sensului de bază menționat mai sus, a calchiat toate sensurile fr. *carte* dar și ale germ. *Buch*. Mai mult decât atât, calchiind sensul de „capitol”, „registru” al fr. *livre* care vine din lat. *liber* a subsumat acest tot sens cuvântului românesc *carte*.

bujor nedelcovici

FALSIFICAREA EXECUȚIEI

12 decembrie

* Evenimentele se precipită în Est. Manifestanții de stradă la Leipzig. Cei care vor să fugă din RDG primesc permisiunea de a se refugia în RFG trecând prin Ungaria și Cehoslovacia. Deocamdată nimic... la București.

21-23 decembrie

* Privim la televizor „Revoluția în direct din România”.

Timișoara. Copii împușcați pe treptele unei biserici. Groapa comună! Cadavrele legate la picioare cu sârmă și cu cicatrice de-a lungul corpului. Bizar! Suspect! Cutremurător! De ce au fost omorâți și apoi autopsiați? Îmi amintesc de cursurile de medicină legală din timpul Facultății de Drept... Atunci am văzut cum se face o autopsie. La ESPRIT toți colegii contează. Discuții! Întrebări! Nedumeriri! Convorbire telefonică cu fratele meu, Adu, care locuiește la Geneva. „Ce facem? Mă întreabă el. Mergem și noi? Când plecăm? Ce ar zice tata?!” Nu știu ce să-i răspund și imediat îmi aduc aminte de tentația mea din copilărie pentru o „faptă eroică”. Eram deja în podul casei, luam de acolo uniforma militară „desprinsă” din cărțile de tactică și strategie de război. În timp ce discutam la telefon, se transmitea știrea că Ceaușescu a fost prins și executat. „Vorbim mai târziu!”, îi spun eu, vrând să urmăresc imaginile de la TV.

5 ianuarie 1990

* Invitat de urgență la televiziunea franceză, TF2, pentru a comenta procesul lui Ceaușescu, în calitate de scriitor și jurist. Ajung în grabă în „Avenue Montaigne”. Cunoasc bine strada de pe timpul când am fost „huissier”. Urc la etaj. Câțiva români, printre care Radu Portocală și Paul Barbăneagră. Atmosferă încărcată: emoție și tensiune. Din lipsa unui studio liber, sunt invitat într-un atelier de montaj. Mi se explică ce am de făcut. Am două minute la dispoziție pentru a-mi expune părerea asupra procesului lui Ceaușescu. Declarația o să treacă în direct pe post. O cameră de luat vederi este montată în fața mea. Emoție! Încordare! Trebuie să fiu clar, precis și concis. Am considerat procesul ca pe o parodie, iar poporul român a pierdut un prilej important pentru o adevărată justiție. Am mai adăugat câteva cuvinte apoi... cele

două minute erau deja epuizate. Ies pe culoar. Colegii români sunt în unanimitate împotriva mea „Cum?! Tu nu ai vrut ca Ceaușescu să fie pedepsit?!” „Am dorit să fie pedepsit, dar nu așa! Mai ales că am ratat un act istoric! Despre această zi se va vorbi mult timp...” Am plecat singur, trist și obosit.

Și acum - în 1997 - un coleg de la Facultatea de Drept, venit în vizită la Paris, a susținut același lucru. „În loc să moară tinerii și chiar copilul meu, mai bine a murit Ceaușescu”. Confuzia (intenționată sau involuntară) dintre judecata „unui tată” și a „unui jurist”. Eu fusesem chemat la TV în calitate de jurist și scriitor, nu de simplu cetățean cu resentimente și chiar ura ce o aveau împotriva „Marelui Inchizitor”.

8 ianuarie

* Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au invitat mai mulți scriitori pentru a face o declarație, la postul de radio „Europa Liberă”, în care să se comenteze ultimele evenimente. Înainte de întâlnire, beau o cafea într-un bistro pe „Avenue Rapp”. Îl văd pe Paul Barbăneagră. Stăm puțin de vorbă. Intră și Virgil Ierunca. „A fost împotriva execuției lui Ceaușescu!”, i se adresează Paul Barbăneagră lui Ierunca, arătând spre mine. Ierunca nu comentează. Eu nu zic nimic. Încerc să înțeleg... Ironie? Sarcasm? Zeflemeaua românească?! Urcăm cu toții în clădirea unde se află postul de radio „Europa Liberă”. Multă lume. Animație. Îl zăresc și pe Lucian Pintilie. Nu l-am văzut prea des, acum însă a simțit „oportunitatea”. Nu m-ar mira ca mai târziu să devină... un „disident național”.

10 ianuarie

* Parodia continuă. Sunt două variante ale procesului lui Ceaușescu, sosite pe „căi clandestine”. Se pare că filmul a fost falsificat, în special execuția. Nici cel puțin într-o situație atât de importantă nu putem să fim onești...

* Convorbire telefonică cu fratele meu, Adu, de la Geneva. Și el are impresia că „lucrurile au fost mistificate”. Intenția de a pleca în țară s-a diminuat.

* Frontul de Salvare Națională - în frunte cu Ion Iliescu - declară că nu va participa la noile alegeri și va rămâne la putere doar pentru o perioadă de tranziție.

CARTEA DEZAMĂGIRII DE COMUNISM

de GEO VASILE

Din 1969 Matei Gall trăiește în Germania. Născut în 1920 într-o familie de evrei înstăriți din Deva, s-a apropiat din proprie inițiativă de fruntașii locali ai PCR, aflat în ilegalitate.

Faptul a avut loc spre sfârșitul anului 1938, pe când tânărul absolvent al liceului comercial din Hașeg se angajase la fabrica de textile din Lugoj. Concediat pentru tentativa de a organiza o grevă, Gall își continuă la Deva activitatea de militant comunist și antifascist împotriva creării Ardealului de Nord.

Este condamnat în 1941 de Tribunalul Militar din Timișoara. În închisoarea din Caransebeș cunoaște lideri ai rețelei comuniste, inclusiv pe tânărul Ceaușescu. În septembrie 1942 este deportat în Transilvania, în lagărul de la Vapniarca.

Epilogul calvarului are drept scenă închisoarea de la Râbnița, unde în noaptea de 18/19 martie 1944 Matei Gall supraviețuiește în chip miraculos masacrului oficiat de un ofițer german, asistat de un temnicer român, prizonierii fiind executați prin împușcare în celule de către un pistolero Kalmác. Acest episod, pe cât de sângeros, pe atât de senzational, este partea cea mai intensă a narațiunii din „Eclipsa”, autobiografie și jurnal de detenție, memorial cu tentative eseistice asupra vieții și istoriei. Autorul ni se pare un om onest prin coerența sa morală, căci nu se desparte de tinerețea comunistă și nici nu neagă avantajele avute de pe urma acesteia în perioada cea mai tulbură a bolșevismului importat de liderii PCR ai anilor 1955-1965. Mărturie a unui om necruțat de tăvălugul istoriei, martor și victimă a dictaturii regale și a legilor rasiale din anii '40, „Eclipsa” este cartea dezamăgirii treptate a unui comunist de comunism. Idealul juvenil al autorului, transpus în practică la dimensiunile unui

popor, își va da arama pe față. România avea toate aparențele unui imens lagăr concentraționar, desfigurată de frică și suspiciune, lupta de clasă înlocuind lupta pentru supraviețuire din detenție. Amenințat de data asta de proprii camarazi de luptă, ajunși ierarhi ai puterii comuniste, Gall reușește să emigreze spre a se dezintoxica definitiv de erorile și excesele unui partid ce n-a pregetat să-și devoreze membrii cu aceeași înverșunare criminală arătată „dușmanilor de clasă”. Autorul „Eclipsei”, evreu fiind, supraviețuitor al unei familii decimate în mare parte, și totodată comunist, nu cade în capcana de a considera că răspunsul la fascism este comunismul. Matei Gall este un om cult și informat, acest lucru dovedit fiind cu prisosință de strădania autorului în a cumpăni și conștientiza cursul istoriei și documentul, contextul detaliilor sociale ale României și biografia sa specifică, menită să capete greutatea și misterul unui destin. „Eclipsa” este o carte ce merita scrisă și publicată, fie și numai pentru nucleul de maximă tensiune a masacrului de la Râbnița. Supraviețuitorul acestuia n-avea dreptul să rateze dezvăluirea unui focar de violență deghizată și apoi fățișă împotriva unor deținuți politici, într-o perioadă când România era angrenată în walpurgicul dans european al morții. Redactată, evident după ieșirea din detenție, „Eclipsa” este și o narațiune de recuperare atașantă a unui trecut cu mare valoare afectivă: locurile încărcate de istorie, casele locuite la Deva și la București, mediul familial, figura tatălui, a mamei, a rudelor și a partenerilor, școlile urmate. Multe sunt firele povestirii și abil conduse, astfel

încât succesiunea de tablouri se dovedește de cele mai multe ori captivantă printr-o anume solemnitate a stilului, a mărturisirii. Matei Gall nu pregetă să dea judecăți de valoare asupra guvernelor, personalităților românești și străine, dovedindu-se un bun comentator și „externist”, ca fost lucrător în MAE și AGERPRES.

Tânărul evreu Gall va fi marcat pe viață de faimosul episod cunoscut sub numele de „Noaptea de Cristal” din 7 nov. 1938. Un „act irațional” ce va declanșa în Germania „primul pas al Holocaustului”. Dându-și seama că n-are nici o înclinație pentru cariera de comerciant recomandată de familie, eroul nostru se autoinițiază într-o viață ce ocolea confortul și mărginirea burgheză, și care oferea un țel, un angajament ideal. Astfel se face că antifascismul său explicabil în condițiile amenințării legionare, devine compatibil cu mișcarea comunistă pe-atunci ilegală. Matei Gall are puterea de a discerne între intențiile guvernului Antonescu și faptele aceluiași guvern: „La mai puțin de o lună de la sosirea noastră în lagăr a avut loc «minunea»: la 13 octombrie 1942, Consiliul de Miniștri a hotărât oprirea deportărilor în masă spre Transilvania. (...) Prin această hotărâre au fost salvate 200 sau 300 de mii de vieți omenești”. Detenția în lagărul de la Vapniarca sau Caransebeș, una peste alta, suportabilă, oferă autorului prilejul de a creiona portrete și personaje memorabile, gen Sagal, Furman, Mendel ș.c.l. Buna organizare a grupului comunist în lagărul din Transnistria, solidaritatea lui militantă, determina nu numai recunoașterea faptului criminal că deținuții erau hrăniți cu mazăre furajeră abandonată de ruși și care inducea un proces de otrăvire lentă, urmată de paralizie, ci și înlocuirea regimului alimentar. Degradarea umană a unor deținuți, mai ales a celor ce refuzau să coabiteze cu „comuniștii”, cunoaște accese de revenire a dorinței de a trăi, libă supraviețuirii fiind incredibil de puternică. Cele mai trepidante pagini din „Eclipsa” refac scenele masacrului din lagărul de la Râbnița, talentul povestitorului de a folosi tehnica amânării și a suspensului fiind incontestabil. Este a doua noapte ce-l va marca definitiv pe tânărul de 24 de ani, scăpat din traectoria glonțului doar printr-o minune numită hazard. Căci Matei Gall nu credea în minunea dumnezeiască: „Dacă balanța vieții sau morții mele putea fi determinată de răspunsul la întrebarea crezi sau nu în Dumnezeu, poate nu aș fi fost atât de categoric. Dar în noaptea aceea de martie am avut în față o singură realitate implacabilă, cea a iminenței nimicirii mele, și în fața ei, nu puteam să dau decât un singur răspuns: nu, nu poate exista Dumnezeu.”

Dramatic și plin de peripeții românești este drumul întoarcerii în țară, cu ajutorul unor ofițeri români, stabilirea la București în case conspirative, urmată după 23 august 1944, de intrarea în legalitate. Aparent, coșmarul luase sfârșit. Supraviețuitorul putea, în sfârșit, să trăiască. Chiar dacă prins în angrenajul ierarhiei comuniste, slujind-o cu fervoare, cu supușenia timorată și prudentă a novicelui. Din 1951, odată cu declanșarea faimoasei epurări de tip terorist, idealul comunist al autorului intră în „eclipsă totală”. Dezamăgirea este ireversibilă, Matei Gall conștientizând că umanitatea sa de tip rațional este incompatibilă cu un partid atins de cancerul totalitar, bazat pe supravegherea și intimidarea întregii societăți românești de către o poliție politică de tip paramilitar. Autorul ne rămâne totuși dator cu povestea anilor petrecuți la Agerpres (1955-1966), bănuind noi că multe fapte ale sale și ale unor persoane (încă în viață) am putea afla. Matei Gall este dator să riște până la capăt, în spiritul aceleași sincerități, în lumina aceluiași imperativ moral ce traversează Eclipsa.

Gall, Matei. *Eclipsa*, București, ed. DU Style, 1997, Coperta de Mariana Pașol, 382 p.

Corneliu Baba -
Constituirea GAC

EPIGRAME ȘI EPOCI

de VLAICU BÂRNA

De la Macedonski la Cincinat și mai departe la Păstorel; Portretul lui Iorga în epigrame cu urmările lui politice; Eftimiu despre Ion Barbu și Mallarmé; Păstorel, omul regelui; Cărdășia ideologico-sentimentală Beniuc-Breslașu cu trocul unor bunuri și prostia etalon a lui Al. Piru.

Un sinistru și nefericit catren scris de Alexandru Macedonski, atacându-l pe Eminescu în perioada bolii care i-a întunecat existența, a putut demonstra ce putere au patru versuri să provoace o reacție inversă celei scontate, când mesajul lor cade în contra timp cu un curent de opinie. În fapt, acea epigramă l-a îngropat de viu pe autorul ei, poetul Macedonski, scos apoi din mormânt după mai mult de patru decenii, prin ediția operelor sale editată în deceniul patru al veacului, de Tudor Vianu.

Epigrama, gen minor, respectat mai mult pentru că asociază numele clasicilor antichității care i-au creat faima, n-a înscris, la noi, decât puține reușite girate de nume ale profesioniștilor. Cincinat Pavelescu și Ionescu Quintus, care fac parte din generația lui Mihail Sadoveanu, sunt singurii epigramaști citați de G. Călinescu în istoria sa. Un nepot al celui dintâi, Mircea Pavelescu, poate fi înscris la loc de onoare pentru reușita unor catrene care au circulat mult în anii deceniului patru și se mai țin minte și azi, cum este cel despre romanul **Sexul de peste drum** al scriitoarei Lucreția Kamabatt.

Epigramele unchiului Cincinat erau și ele ușor frivole și licențioase, ca produse ale unui om de viață, becher întârziat, căsătorit la o vârstă înaintată, care făcea haz de propriile zăburi. Ca de pildă: **După ce-ntr-o zi m-arestă/M-a prins soțul la nevastă/De păr eu l-am tras pe el (Morală) Avantajul de-a fi chel.** Sau următoarea: **Când intră seara la hotel/Nu-i Cincinat, e Cincinel/Dar când cu dama chix dă-n pat/Nu-i Cincinel, e Cincinat.**

Urmașul cel mai autorizat a lui Cincinat, în epigramă, a fost Al. O. Teodoreanu, care semna nu numai excelente pagini de proză umoristică, dar și poezie de 24 de carate și o foarte originală cronică a gastronomului. El își pune de obicei semnătura cu diminutivul Păstorel și toată lumea îi atesta patenta hazului. Mi-a căzut în mână o întreagă broșurică cu epigrame închinat lui Nicolae Iorga și tipărită în dulcele târg al Ieșilor în anul 1931. Versificat era chiar titlul lucrării: **Strofe cu pelin de Mai pentru Iorga Neculai.** Figurau acolo zeci de catrene, între care unele foarte reușite, dar nu puține din ele de-a dreptul ofensatoare. Astfel, un distih suna în felul următor: **A supt țara sub trei regi/Și-are toți copiii blegi.** Sigur, copiii savantului nu aveau geniul părintelui lor, dar a spune că ilustrul istoric a supt țara era o infamie. Probitatea morală a lui Iorga era exemplară și omul care mi-a vorbit de ea într-o zi a fost însuși adversarul lui din planul ideilor, E. Lovinescu.

Dar foarte amarele strofe cu pelin de Mai ale lui Păstorel au provocat, la apariția lor, o mică dramă familială. Ele abia fuseseră tipărite și puse în circulație când regele Carol II l-a chemat pe Iorga și l-a însărcinat cu formarea

unui nou guvern. Tatăl lui Păstorel, avocatul ieșean Osvald Teodoreanu, era membru marcant în partidul lui Iorga, ca și Mihail Sadoveanu, care a devenit sub acel guvern senator și președinte al Senatului. Părintele talentatului epigramist, poet și prozator, a trebuit să înghită atunci în sec, nu numai că nu i s-a oferit nici o demnitate, dar foarte rușinat de fapta fiului său, n-a mai avut niciodată curajul să dea față cu marele profesor și cu partidul lui.

Victor Eftimiu, care era o adevărată bancă de date privind trecutul breslei și viața cafenelei literare de pe la începutul veacului, își mai aducea aminte de unele dueluri de epigrame între aleșii muzelor de atunci. În acea epocă se jucau piesele lui Haralamb Lecca, **Câinii** fiind una din ele și confrății îl gratulau pe autor cu epigrame din care se puteau decupa aprecieri de joasă calitate ca: **Haralambie Câinii tăi/Mi-se par niște potâi.** Eftimiu cita și din producțiile proprii, poeme și epigrame pe care le scrisese cu diferite ocazii. Dintre ele am reținut una, al cărei subiect este poetul Ion Barbu și se intitulează **Elogiu.** Iat-o: **Ești al nostru Mallarmé/De origine armeană./Căci și poezia ți-e/Malarmeană.** Pe atunci mai trăia tatăl poetului, pe nume Barbilian, de profesie judecător la Giurgiu și se zicea că într-adevăr acest nume nu putea fi decât armenesc, lucru care-l enerva pe autorul **Jocului secund.** El a și scos din scriptele stării civile dovada că pe bunicul său îl chema Barbu, iar transcrierea în Barbilian nu era decât o benignă înfloritură de cancelarie.

Prin anul, 35, când Eftimiu ne povestea cele de mai sus, tocmai apăruse romanul **Mâl** al lui Isaiia Răcăciuni, o carte foarte îndrăznească pentru acel timp prin conținutul ei erotic. Confrății au discutat faptul la cafeneaua Capșa, iar în presă au apărut notițe și comentarii pro și contra. Într-o zi, la o masă a cafenelei, prozatorul Al. Cazaban scria ceva pe un petec de hârtie, apoi s-a adresat celor din jur:

- Uitați-vă, i-am făcut un catren lui Isaiia Răcăciuni, cu romanul lui.

- Să-l auzim, au cerut cei de față. Și bătrânul vânător de Bărăgan i-a dat citire: **Mâl nu are epigramă/Și romanul e de soi/Eu i-aș face una bună/Dar mă umplu de noroi.**

Speța epigramă își avea practicanți și printre colaboratorii revistelor umoristice din epocă, cum era Gluma, iar în ziarul **Jurnalul de dimineață** de mai târziu, condus de scriitorul Tudor Teodorescu-Braniște, un domn pe nume Lobodă publica zilnic un catren satiric. Dar producțiile lui Păstorel în materie erau pe departe cele mai spirituale și de mai bun gust. El le rostea spontan, la Bodegă sau la restaurant și nu le nota niciodată, așa că circulația lor se făcea oral, cele mai multe dintre ele pierzându-se.

Dacă scriitorul și degustătorul de vinuri

Al.O. Teodoreanu ducea o viață boemă prin hoteluri și camere mobilate, întâlnirile nu și le dădea decât la bodegile Dragomir sau Tipcovici ori la unul din restaurantele orașului. Despre toate acestea fusese informat și regele Carol II, care-i prețuia scrisul și suveranul s-a gândit să-și adune supusul de pe drumuri oferindu-i un adăpost și o masă de scris. Așa s-a făcut că din înalt ordin la etajul întâi al casei Boierescu de pe strada Orlando, în care funcționau birourile Editurii Fundației Regale pentru literatură și Artă s-au amenajat două odăi de locuit și o sală de baie, unde a fost instalat scriitorul. Se înțelege că nu mult timp după căderea lui Carol, a trebuit să-și găsească altă adresă și autorul **Hronicului Măscăriciului Vălăduc.**

Verva lui Păstorel n-a pălit nici în anii războiului, care n-au prea fost ani de lipsuri, acestea apărând după întoarcerea armelor, cu intrarea trupelor rusești în țară. Atunci ne întâlneam regulat la cele trei legiuite defilări de la 1 Mai, 23 August și 7 Noiembrie, de la care nu putea lipsi nimeni. Respectivetele dimineați, în lungile ceasuri când coloana mergea și făcea popasuri pe străzi, se dădeau totdeauna șuete în care Păstorel, cu specificul lui accent moldovinesc era protagonistul. Alți oponenți din grup răspundeau la nume ca Adrian Maniu și Tudor Mușatescu.

Pe acel timp făceau spume prin publicațiile oficiale niște foarte modeste fabule semnate de Marcel Breslașu. Individul cu acest nume intrase în lumea scriitorilor grație prieteniei lui cu Mihai Beniuc, prietenie călită la „focul sacru” al crezului comunist. Întâi au locuit toți trei împreună, într-o garsonieră, pentru că uitai să spun că Breslașu era însurat, iar mai târziu respectiva soție, prin bună înțelegere, a trecut pe numele lui Beniuc. Înțelegerea a fost un troc: în schimb soției, fabulistul a primit un post gras la Fondul Literar. Țiu minte că la una din cele trei defilări anuale Păstorel ne-a spus un catren care-l făcea praf pe Breslașu. El suna în termenii care urmează: **Un critic acru și iabraș/Mi-a spus, zâmbind cu ironie/De ce-ți zici dumneata Bresla/Dacă nu ești de meserie.**

Tot pentru o epigramă de natura acesteia autorul lui **Tămâie și otravă** a a înfundat câțiva ani pușcăria, de unde s-a întors bolnav și vlăguit, dar nu speriat. Fusese închis de mai bine de un an când niște academicieni și alte persoane influente l-au pus pe Ralea, care era în grațiile regimului, să intervină pentru eliberarea lui. După multe amânări și penibile acuze, Ralea i s-a adresat lui Gheorghiu-Dej, iar acesta a cerut pe loc dosarul întemnițatului. Culpă din dosarul pușcăriașului era că acesta glumise într-o epigramă pe tema transformării Bulevardului Bonaparte în Bulevardul Ilie Pintilie. Dej a închis dosarul enervat și i-a spus lui Ralea doar atât: **să mai stea!** Adică autorul glumei să stea mai departe de răcoare. Textul acelei epigrame a rămas necunoscut, poate un istoric literar va avea curajul să plece în căutarea dosarului de care vorbeam, dacă el va mai exista pe undeva.

După ieșirea din gulag, Păstorel declara sus și tare că prostia îl crispează și se mira că un prost ca Al. Piru s-a oploșit tocmai pe lângă un spirit fluent și dialectic ca George Călinescu. Îl enerva și faptul că Piru era ieșean și amenința că își dă demisia de la ieșeni ca să nu aibă nimic în comun cu individul. Cât despre catrenul pe care i l-a dedicat, el purta titlul **Decret.** Și continua: **Două lucruri să se scoată/Fără nici o tevatură:/De prin grâu neghina toată/Piru din literatură.**

Becher până la o vârstă înaintată, ca și Cincinat, Păstorel s-a căsătorit și el după ieșirea din închisoare, cu o cuconiță cam de vârsta lui.

HAIG ACTERIAN ȘI FILMUL (II)

de MANUELA CERNAT

În toamna anului 1934, Haig Acterian ajunge în Roma. Primul contact cu „cetatea eternă unde maiestuos și totuși aproape de umilință e totul” îl năucește. „Mă zăpăciseră autobuzele nemaipomenit de repezite și oamenii vii care fug, vorbesc ca în bucățile de filme rulate voit repede”. Din chiar prima zi se duce la Legație în nădejdea că Barbu Solacolu, atașatul nostru de presă, l-ar putea ajuta să pătrundă în lumea artistică. Intuiția nu l-a înșelat. Cei doi se simpatizează instantaneu. Își petrec toată ziua împreună, ba chiar prânzesc într-o trattoria de lângă gară și cinează frugal la o berărie. Deprins cu prețurile din București, pe Acterian îl șochează notele de plată - „de patru ori mai scump decât în România!”. De la Solacolu află că se apropie Congresul Internațional de Teatru „Volta”. Gordon Craig, Tairov, Reinhardt, Copeau și alte somități ale scenelor europene sunt pe lista vorbitorilor. Din partea României și-au anunțat participarea fostul lui rival sentimental Ion Marin Sadoveanu și Alexandru Mavrodi. Exaltat de șansa unică de a-i întâlni pe corifeii teatrului mondial, Acterian face pe dracul în patru ca să obțină o invitație. Până atunci însă, prin simpaticul și

eficientul Țuțubei (porecla lui Solacolu), va avea prilejul să îl cunoască pe Calo Lodovico Bragaglia, „cel mai bun regizor de filme de pe aici, fratele lui Bragaglia din teatru”.

În 1934, situația producției peninsulare e destul de critică. „Singurele și cele mai bune studiouri din Italia sunt Pittaluga”, pentru care s-a cheltuit „vreun miliard de lei. Studiourile se închiriază unuia și altuia care fac filme. Cred că voi căpăta repede tehnica”. Anticipând inițiativa lui Ion Cantacuzino care peste doar câțiva ani va întemeia societatea mixtă CINEROMIT, Acterian vede, „posibilități de conlucrare mare cu cei de aici”, dar, prudent, cunoscând prea bine mentalitatea românească și mai ales jungla din mediul artistic dâmbovițean, își previne soția: „Nu spune nimănui nimic”. Cu superbia proprie vârstei și geniului conștient de propria valoare, regizorul adaugă într-una din epistole către Marietta Sadova: „Tocmai pentru că cei de aici sunt slabi, voi face treabă”. Elanul juvenil este totuși cenzurat de o binevenită luciditate: „Cei de aici sunt și foarte șovini, așa că...”. Într-adevăr, „Carol Bragaglia a fost un mascalțon care probabil, neștiind

frânzește, s-a ferit să mă întâlnească. L-am cunoscut în schimb pe marele Anton Bragaglia”.

Grație lui Țuțubei care i-a făcut rost de o legitimație de gazetar, asistă la Congresul de Teatru de la Vila Farnesina. Fascinat de prezența lui Pirandello, Marinetti, Silvio D'Amico, Maeterlinck, Gropius, Meyerhold și Tairov, care susțin „comunicări absolut extraordinare”, îl întristează cu atât mai mult absența desăvârșită a reprezentanților artei noastre scenice. „Nu e păcat - se lamentează el Mariettei într-o scrisoare - că noi nu tuăm parte? Voi scrie la Vremea relatarea completă a dezbaterilor care mă interesează la culme”. Pictorul și scenograful Enrico Prampolino îl însărcinează să trimită „Salutul lui Miliței Pătrașcu, lui Marcel Iancu, Jacques Costin, lui Vineu (de care s-a auzit până aici că a fost bătut)”: participarea la acel congres a marcat benefic gândirea despre teatru a lui Haig Acterian. Intrând în contact cu marile spirite europene ale timpului, el a fost ulterior în măsură să schițeze un model propriu, care, dacă destinul i-ar fi îngăduit să-l dezvolte, l-ar fi situat pe autorul său în avangarda gândirii scenice, ca unul dintre marii ei teoreticieni. Oricum, el a fost primul român care a abordat problemele creației teatrale din perspectiva estetică, dominantă eseurilor sale ulterioare fiind înalta tensiune intelectuală. Prietenia legată la Roma cu Gordon Craig l-a influențat decisiv. Corespondența din această perioadă cu Marietta Sadova stă mărturie admirației fervente pe care a nutrit-o Acterian față de părintele gândirii teatrale moderne.

*Apreciat teatrolog, director în 1921 al teatrului Independenților, apoi al Teatrului Artelor.

teatru

SPECTACOLUL

de REMUS ANDREI ION

O imagine prescurtată... Spectacolul „1794” de la Teatrul Bulandra ne reamintește că Revoluția Franceză și-a impus gloria cu ghilotina. Eroii și tribunii Revoluției au probat invenția doctorului Guillotin. Anul decapitărilor teribile: 1794. Regizorul Alexandru Darie croșetează un text de scenă din trei piese: **Danton** de Camil Petrescu, **Moartea lui Danton**, de Georg Buchner și **Marat-Sade** de Petre Weiss. Eroul rămâne Danton, un furios al Revoluției, care sfârșește la ghilotină, condamnat în primul rând de Robespierre și Saint Just. Spectacolul se impune și uimește prin extindere, ca durată, spațiu de joc, tonul ridicat al vocilor. Regizorul Alexandru Darie lucrează într-o echipă consacrată, cu Maria Miu scenografie și Adrian Enescu muzica, și mulți dintre actorii cu care s-a lansat și s-a rupt de Teatrul de Comedie. Echipa îi simte ritmul, îi acceptă trucurile, nu refuză faptul că scena este un spațiu de joc nu de stat, unde se trăiește mai mult decât se moare.

Dacă din Cezarul lui Shakespeare, Alexandru Darie a tăiat masiv dorind un spectacol cochet, oriental, pentru povestea lui Danton, textul este esențial, povestea crește, se

umflă ca o cocă dospită cu fiecare scenă, iar fiecare scenă este gândită și așezată în felul ei - o premieră la Duce Darie care prefera un legato dinamic, în fugă aproape, din care nu se putea rupe nimic. Textul spectacolului, tradus și adaptat împreună cu Oana Turbatu, pornește de la Dantonul lui Camil Retrescu, o piesă scilpitoare literar, dar (aproape) de nejuțat. Eroul, Danton, există deci și este creionat de măiestria lui Camil. Mai rămâne de compus un spectacol. Maria Miu folosește toată sala: scena, lojile, scările; compoziția cuprinde și publicul. Actorii fac de mai multe ori înconjurul teatrului, aleargă, se îmbrățișează de zeci de ori, se bucură și sunt disperați, mereu cu entuziasm (impus de regizor), vorbesc tare, uneori toți odată. (Un actor tânăr mi-a spus la pauză că a răgușit el ascultându-i). Stilul impus de Alexandru Darie, cu imagini cinematografice, aduce uneori a divertisment improvizat, are un ceremonial înșelător, totul fiind însă foarte bine ținut sub control. Înșelăciunea ceremonialului se suprapune la un moment dat cu definiția teatrului.

1794 este un spectacol de peste patru ore, pe care poți să-l urmărești, este suportabil, chiar dacă după Verdun actorii joacă fotbal cu

capetele tăiate - cea mai macabră dintre scenele spectacolului. Robespierul lui Cornel Scripcaru și acuzatorul public meșteșugit de Florin Zamfirescu sunt extremele interpretării, care vin din extremele de analiză a Revoluției însăși de la caricatura politică la teozofie, cu trecere prin pictura lui David. Scripcaru este actor care poate juca singur, fiecare frază pe care o rostește are independență, este unică și de o exactitate cutremurătoare. Caricatural la început, dictator cinic și criminal în final, acest Robespierre ne amintește că Revoluția a fost comparată și cu o imagine prescurtată a Judecății de Apoi. „Când contempli această Revoluție în întregul ei și în repeziunea mișcării sale... ești ispitit să o asemuiești cu o lucrare vrăjitoarească...” scria Louise-Claude de Saint-Martin. Citatul se potrivește întregului spectacol, din care scena procesului grupului Danton este un mic spectacol, care prin spontaneitatea interpretării lui Florin Zamfirescu, acuzatorul public, caricatură și politică, cinism și oportunism, frică și obrăznicie!

1789 a însemnat căderea Bastiliei și momentul marilor jurăminte democratice, dar în mersul Revoluției și în impunerea gloriei ei, 1794 este anul decapitărilor incredibile, cu un accent în 1793 când este asasinat Marat (în spectacol coborât parcă din pictura lui David). Spectacolul de la Bulandra se oprește în noaptea care precede executarea lui Danton și a prietenilor lui. În caietul program cronologia continua, până la mijlocul verii, în același an cad și capetele lui Robespierre, Saint Just și ce a mai rămas din grupul lor politic.

OFERTE EDITORIALE

În vederea pregătirii participării la Târgul Internațional de Carte de la Leipzig, din martie 1998, la care România este invitată de onoare, facem apel la editurile care au proiecte să își prezinte ofertele la Ministerul Culturii, în vederea obținerii unui sprijin financiar. Interesează în special traducerile de limba germană din autori români, operele scriitorilor germani de origine română, lucrări ale și despre minoritățile naționale din România, cu accent pe comunitatea germană, nume, monografii, hărți.

Ofertele trebuie prezentate la Direcția Culturală Scrisă a Ministerului Culturii până la 25 noiembrie 1997.

premiere, lansări

Au fost inaugurate la Constanța și Brăila primele librării ale Uniunii Scriitorilor. Despre semnificația înființării librăriilor Uniunii Scriitorilor au vorbit, în fața unui public numeros, Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, Eugen Uricaru vicepreședinte al Uniunii, prozatorul Fănuș Neagu, Dan Cristea, directorul editurii „Cartea Românească”, Gabriel Dimisianu, director adjunct al „României literare”, Constantin Novac, secretarul filialei din Constanța al Uniunii Scriitorilor. Cu prilejul inaugurării celor două librării a avut loc și prima lansare de carte în cadrul acestora: **O corabie spre Bethleem** de Fănuș Neagu, culegere de nuvele și povestiri apărută recent la editura „Cartea Românească”. Personalitatea lui Fănuș Neagu

Corneliu Baba - Regele nebun

și noua sa carte au fost prezentate de Laurențiu Ulici, Gabriel Dimisianu, Dan Cristea și Lucian Chișu.

●Editura **Prier** din Drobeta Turnu-Severin și-a lansat, la Muzeul Literaturii Române, ultimele apariții: „Zodia 13” (autori: Daciela Rotaru și Vania Bănulescu) și „Imbroglgio” (autor Nicolae Jinga). Au vorbit cu acest prilej Ileana Roman, Dan Cristea, Alexandru Condeescu, Lucian Chișu și Marius Tupan.

●Zilele acestea sunt anunțate mai multe lansări la Sala de Oglinzi a Casei Monteoru. Printre alte nume descoperim pe Fănuș Neagu și Grișa Gherghei. Prezentatorii, tot printre alții, Alexandru Balaci, Dan Cristea, Eugen Simion. Vom reveni și cu alte amănunte.

Corneliu Baba - Spaima

Biblioteca noastră

- 1). **Tropicul Cancerului** (Henry Miller - trad. Aurel Covaci), proză, ed. Est, preț neprecizat.
- 2). **Tropicul Capricornului** (Henry Miller - trad. Ralian), proză, ed. Est, preț neprecizat.
- 3). **Istoria literaturii române de detenție** (Mihai Rădulescu), eseuri, ed. Ramida, preț neprecizat.
- 4). **Apocalips amânat** (Dan Stanca), proză, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- 5). **Treisprezece metamorfoze** (Sorin Comoroșan), proză, ed. Cartea Românească, 4000 lei.
- 6). **Emigrat la infinit** (Florentin Smarandache), versuri, ed. Macaria, 5000 lei.
- 7). **Imbroglgio** (Nicolae Jinga), versuri, ed. Prier, preț neprecizat.
- 8). **Ochiul străinului** (Rhea Cristina), versuri, ed. Du Style, preț neprecizat.
- 9). **Sfântul aer și prietenii săi** (Florin Muscalu), versuri, ed. Revista V, 3000 lei.
- 10). **Pădurea de aer** (Sebastian Costin), versuri, ed. Eminescu, preț neprecizat.
- 11). **Europa Centrală...** (coordonare: Adrian Babeți, Cornel Ungureanu), antologie, ed. Polirom, preț neprecizat.
- 12). **O vară-n Paradis...** (Dumitru Dumitrică), proză, fără editură, 10.000 lei.
- 13). **Drumul de lângă cântec** (Puiu Bobelică Cislău), versuri, ed. Adults, preț neprecizat.
- 14). **Atena lui Kefalos** (Isabela Vasiliu-Seraba), eseuri, ed. Star-Tipp, preț neprecizat.
- 15). **Filosofie acromatică la Platon** (Isabela Vasiliu-Seraba), eseuri, ed. Star-Tipp, preț neprecizat.
- 16). **Noaptea romană** (Simona-Grația Dima), versuri, ed. Arhipelag, 3.000 lei.

fără comentarii

Ceea ce se întâmplă în aceste zile în țară nu e de natură să ne încurajeze „că lucrurile evoluează în direcția unor societăți normale. Ofensiva spumegândă a fostelor unelte ceaușiste, omniprezente la posturile de televiziune, în presă (drăgălașul cuplu Păunescu-Vadim a devenit mai inevitabil decât buletinul meteorologic), aruncă o lumină prea roză asupra viitorului imediat. Cu ajutorul unor oameni de televiziune fără scrupule (dl. Tucă excelează și la acest capitol), bolșevicii care ar trebui să-și facă o penitență de decenii pentru contribuția la menținerea ciumei comuniste în România devin mari vedete publice. Aroganți, fanatizați de pârția ce li s-a deschis miraculos în fața ochilor, ei își vând cu cinism variantele aiuritoare despre o istorie pe care au maculat-o zi de zi și ceas de ceas. Când Păunescu se autoproclamă cel mai mare dizident al ceaușismului, ce mai e de făcut, decât, scrârbît, să te gândești să pleci dintr-o țară în care cele mai slugarnice instrumente ale totalitarismului trec, pentru tot mai mulți naivi, drept veșnici salvatori ai neamului!”

(Mircea Mihăieș - România literară)

izzat el-qamhawi

privirea lui

Femeia potrivea cuvertura peste copiii adormiți. Se aplecă să le sărute obraji. Se opri o clipă, ascultându-le respirația regulată, apoi se retrase către ușă, cu spatele. Apăsă cu grijă întrerupătorul ca să stingă lumina, se întoarse și, în vârful picioarelor, străbătu micul culoar până în dreptul celeilalte camere. Apăsă clanța ușor, parcă mângâind-o, și se strecură înăuntru prin deschizătura îngustă a ușii...

Șopti cerându-și iertare: «Am întârziat!... Copiii mi-au dat bătaie de cap în seara asta». Trase cu putere aer în piept, apoi se rezemă cu spatele de ușă. Pipăi zăvorul și-l închise. Făcu un pas înainte și se așeză pe marginea patului. O lumină aburoasă ca în vis se cernea prin geamul mat al ferestruicii, dând lucrurilor din preajmă chipuri părelnice.

Se uită înspre el și-l văzu privind-o, cufundat de tăcerea lui semeață.

Captă între buzele ei unda acelei tăceri și zise în șoaptă: «Selma s-a simțit mai bine astăzi, i-a scăzut febra. Doctorul a văzut-o și a spus că poate mânca orice. S-a topit de tot, sufletul inimii mele!» Privirea i se abătu înspre pământ, rătăcind printre culmile ciudate ale covorului. Ridică brusc capul și, căutând un ton cât mai vesel, zise: «A mâncat, puilul mamei... Le-am făcut mahshi, cum a cerut Walid. Am tăiat și le-am gătit găina cea bătrână, roșcata. Nu mai făcea ouă. Doamne, ce găină bună a fost! Știi, puilii care au ieșit cei din urmă s-au făcut mari. Se vede cât de colorate care e cocoș și care e puicuță.»

Îi zări de departe strălucirea unui zâmbet și își aduse aminte: «Ah, era să uit, de dimineață, m-am dus să văd de porumbei. Patru perechi au scos pui, iar alte trei clocesc încă.

Oricine ar dori să scrie despre reflectarea lumii patriarhale a satului în proza egipteană contemporană și, mai cu seamă, despre destinele personajelor feminine, ar trebui să ia în considerare proza de mare forță a lui Izzat el-Qamhawi, scriitor și publicist care s-a impus în ultima vreme ca un „temerar al altitudinii” ideatice și stilistice. Cele două bucăți pe care le prezentăm în traducere fac parte din culegerea de proză scurtă intitulată Hadatha fi bilad atturab wa at-tin („S-a întâmplat în țara colbului și a tinei”, 1992).

Afurisitului ăluia i-am cumpărat o porumbiță nouă și l-am închis cu ea la un loc, să-și încerce norocul pentru ultima oară. Dar ticălosul mai mai să dărâme porumbarul... Nu poftese decât la nevestele altora!»

Zâmbetul care înflori de-a binelea pe chipul lui o făcu să prindă curaj și îi zise minunându-se: «Ghici cu cine m-am întâlnit azi în piață?... Cu Umm Samir! Vecina de lângă noi, de unde am stat înainte. M-am pomenit cu cineva că se ciocnește de mine într-adins și pe urmă mă cuprinde în brațe... Aah! Ce femeie bună! O oră am stat de vorbă în stradă. Îți vine să crezi că neisprăvitul de bărbatu-său o mai bate și acum, la vârsta asta?! Ea se tot roagă pentru el, dar... Mare e înțelepciunea lui Dumnezeu! Iarba rea nu pierе!»

Glasul i se stinse și din ochi i se prelinse o lacrimă pe care și-o ascunse degrabă. Fără să-l privească, simți adierea blândeții lui umezindu-i chipul. Abia atunci îndrăzni să-l privească, mărturisind: «Nu te supăra pe mine... L-am bătut pe Sami... Băiatul ăsta scoate sufletul din mine. Își bate sora și fratele fără pic de milă. Eu îi spun: dragul mamei, tu ești mai mare decât ei, nu mai ești copil fără minte... Dar nici un folos. Îmi scoate sufletul când e vorba de învățătură, de mâncare, de orice...»

Simți cum privirea lui duioasă se umplea de tristețe. Îi șopti: «Nu te mânia pe mine! Aș fi vrut să-ți povestesc lucruri vesele, dar nu știu cum s-a întâmplat că o grijă mi-a adus aminte de altele în seara asta!»

Nu mai știa ce să spună. Rămase o vreme cu capul plecat, apoi se ridică, să alunge tăcerea. Se opri dinaintea oglinzii. Ochii i se lăsară în voia privirii lui. Zâmbi. Mâna ei desprinsе marama și părul i se revărsă pe umeri. Se roti încet, privindu-și trupul. Ochii lui, în adâncul oglinzii, scânteiară de dorință. Își scoase veșmintele. Îl văzu clipind ușor. Zâmbi iarăși, mușcându-și buzele. Se duse lângă noptiră, apucă sticla de colonie și-o îndreptă spre piept. Apăsă pe butonul pulverizator. Jetul rece țâșni. Simți ca o înțepătură între sâni. Fiorul i se prelinsese în trup...

Se strecură sub așternut, privindu-l cum vine către ea, lăsând în urmă-i sus, pe perete, rama goală...

nu, hania n-a precupețit nimic

Nu, Hania n-a precupețit nimic!

Faptele s-au întâmplat chiar așa și nici un om cu judecată n-ar putea-o învinui pe Hania că ar fi precupețit ceva. Fetița ar fi murit oricum, n-a fost să aibă viață... Dar Hania tot plânge și-și blestemă soacra, pe hagga, oprită-i fie calea raiului!

Hania nu crezuse că fetița o să moară, deși de un an își îngropase mama, iar de trei săptămâni se despărțise pe veci și de băiatul ei care nu avea decât trei ani. Își plânse toate lacrimile pe care le avusese și o ținuse tot într-un bocet:

«Doamne, de-aș întâlni soarta, i-aș spune: Mai lasă ceva, nu-mi lua totul pe lume»

Hania nu-și închipuise că fetița avea să moară. În buna ei credință, nădăjduse că soarta avea s-o ierte de data aceasta, căci nu făcuse nimic care să-l mânie pe Domnul, ca el să-i ia ultimul suflet drag...

Motivul n-a fost că s-a stricat la burtă. Toți copiii se plâng de burtă și au vărsături, dar se întremează degrabă și țopăie ca diavoli în vipia amiezei și se țin cârd pe uliță desculți și goi. Nici că le pasă de pământul încins de sub tălpi.

S-o fi omorât dogoarea cuptorului? Dar ce ar fi putut Hania să facă? Soacra ei, hagga, oprită-i fie calea raiului, îi poruncise să încingă cuptorul și să frământе aluatul. Dacă nu ea, atunci cine să coacă apoi lipiile rotunde cu care mama bărbatului ei se va fâli în fața familiei nurorii, la Bandar?

Fața îi era roșie precum ficatul de animal jertfit. Fetița ei de numai nouă luni zăcea acolo, aproape de ea, zgribulită ca o femeie bătrână, încovoiată de vreme. Părul îi stătea ciufulit pe căpșorul ascuțit. Se uita cu ochi plini de neliniște, care o străpungeau pe Hania drept în inimă, ca două țepușe încinse. Ar fi vrut să arunce sucitorul lă pământ ca să-și strângă micuța la piept, s-o legene și s-o întoarcă în pântecul ei ca s-o aducă din nou pe lume, sănătoasă...

O podidire lacrimile și-i curseră șuvoaie pe obraji. Măinile nu conteneau să întindă bucățile sucitorul, ca să se subțieze, să se lătească și să se facă rotunde. Le arunca rând pe rând în gura cuptorului încins, scoțând cu cleștele de fier lipiile coapte pe care le așeza una peste alta, într-un teanc care se tot înălța.

Dacă **hagga**, oprită-i fie calea raiului, ar fi luat-o și ar fi dus-o pe fetiță departe de dogoarea cuptorului! Dar Hania nu putea să-i pretindă așa ceva, căci **hagga** nu ține în brațe copii care se scapă pe ei, ca să rămână curată pentru rugăciune. Să fi murit de sete? Nu e cu putință. Setea nu omoară cu atâta iuteală. Dar așa e inima de mamă.. Hania ar fi vrut să-i fi dat să bea un pahar cu apă și zahăr. Laptele îi secase de durerea care-i pârjolise sufletul după ce se petrecuseră din lume mama ei și băiatul.

Un pahar de pahar apă cu zahăr ar fi stins vâpăia care o arde acum, dacă fetița l-ar fi băut până să moară!... Dar ce i-ar fi stat Haniei în putință să facă? Îi ceruse soacrei, oprită-i fie calea raiului: Pe Profet, mamă **hagga**, o picătură de apă cu zahăr pentru fată! **Hagga** răspunsese din camera vecină: «Fir-ar ea să

De fată ne arde nouă acuma?!» Ce-ar mai fi putut spune Hania după asta? Își înghiți fierea din gură și continuă să bată mai departe aluatul ca să se întindă bine foaia pentru lipie și să se coacă. Deodată izbucni în plâns și bocet:

«Departe ești de mine, mamă, departe sunt de casă

Mi-oi lua cu mine dorul, mamă, și m-oi întoarce- acasă»

Hagga veni degrabă și se zborși la ea: „Nu mai chema ceasul rău, fiică de cătea!” Hania își șterse lacrimile și nu-i întoarse vorba. Prinse să alunge muștele care se adunaseră de umpluseră fața fetiței. Întinse mâna spre paharul murdar, se uită în el, scoase cu un surcel musca moartă ce plutea pe fața apei și apropié buza paharului de gura fetiței. Copila si i apa pe limbă. Ochii ei spuseră niște vește, apoi scuipe afară sufletul și apa încinsă, cu țărână în ea.

Hania începu să țipe. **Hagga** veni, închise ochii fetiței și, luând-o în brațe, se porni să amenințe: „O să-ți zic de trei ori că ești divorțată, cum zic bărbații! Dacă faci un pas nu mai ai ce căuta în casa mea!”

Faptele s-au petrecut chiar așa, înainte să vină Said, bărbatul Haniei, cu mașina închiriată ca să o ia pe mama lui, să-i ia pe bărbați și să ia cu ei ratele și pâinea și să se ducă cu toții la Bandar.

Mărturia trebuie să fie dreaptă și drept e că Said a încercat să rămână, să vină mai pe urmă ca să apuce să-și învelească fata în giulgiu, să se roage pentru ea și s-o îngroape, dar mamă-sa îi stătuse în cale, poruncindu-i să nu strice nunta fratelui său pentru o broască de fată: mâine o să-și lase udul alt pld!... Șeicul Mukhtar o să vadă împreună cu vecinii și voi vedea de înmormântare, ca și când el ar fi de fată...

Mașina se pomise și Hania avusese astfel răgaz să plângă pe săturate. Dar dacă i-ar fi răcorit sufletul fetei cu un pahar de apă cu zahăr, s-ar mai fi potolit vâlvătaia care acum îi mistuie rărunchii.

Traducere și prezentare de Rodica Buburuzan

carl norac

Născut în 1960 la Mons (Hainaut), Carl Norac este remarcat încă de la debut (1990, cu volumul „Menținerea dezordinii”) pentru lirismul său violent și originalitatea universului pe care îl propune. Volumele care au urmat, „Politețea sălbaticilor” (1993), „Duminică în Hesperide” (1994), „Le voyeur libre” (1995), „Candoarea” (1996), i-au adus o largă recunoaștere în Belgia și Franța. Pasionat călător, Carl Norac cutreieră lumea și versurile lui se hrănesc din magia micilor întâmplări culese de-a lungul meridianelor. Pe linia de sensibilitate generată de triumphiul Michaux, Char și Ponge, poezia lui își asumă în egală măsură gestul direct, brutal chiar, și reflectarea lui în conștiința candidă a copilului pentru care iubirea e un dat primordial, negociabil.

Trei nopți îl urmăresc pe bătrânul

Trei nopți îl urmăresc pe bătrânul
ce bate la ușa mea
fiindcă i-a căsunat să mă trezească.
Prima îl ajunge
acolo unde strada
cotește când nu-ți vine să crezi.
A doua îl așteaptă
acolo unde pavatorii
au împănăt străzile cu goluri.
A treia îl dă gata
în picioare, chiar pe pragul meu.
Când voi atinge vârsta
să rād prea tare, să fac pe țâncul
ori pe idiotul
lăsați pentru mine trei lumini aprinse,
câteva ocări smoroase
dar nu-mi deschideți niciodată ușa.

Tavernă la Liege

lui Jaroslav Seifert

Topirea cristalului începe.
Citim pletele unor fete triste.
Răsărim printre străzile
ce ne privesc. Oamenii sunt pete călduțe.
Peste tot iarna se prefacă-n ramuri luminoase.
Răbdători câinii ne ling paharele
de bere neagră.

Topirea cristalului începe.
Pe-aici nu sunt copaci
nici urmă de harfă, ori stele de ros.
Transparența e o piatră lipsă.
Dar blănurile se-ntretaie
se dăruiesc precum pletele fetelor
mai triste decât noi.

Vrem lumina,
mai curând licărirea,
inima să ne inunde chipul
să încleștăm departe voluptatea.

E un început insultă.
E un sfârșit încercare.
Topirea cristalului începe.

Moartea unui centru-înaintaș

1
El spune, acoperiți-mi rănile,
și i se dă un burete
o biblie
un poem.
Aș fi preferat
o pânză oarecare
din mătasea gri,
sărutul unei femei pierdute.
Aruncați buretele în mare,
biblia
în gol
și mai ales poemul

zvârliți-l departe de rănile mele.
Căci dacă și el se infectează
ce o să mai scuipe în clipa
necredinței?

2
Câmpul de onoare, curul:
îngropați-mi-l
în punctul de penalti
al unui teren de fotbal.
Capul lăsați-mi-l afară,
copiii se vor amuza
să palmuiască pielea moartă
a unui chip uman.
Cel puțin aici, vor spune,
nu trebuie să speli pete de sânge
iar membrele smulse
au totdeauna un trunchi sub pământ.

Prelungim zilele pe care le-am furat
dintr-o pungă veche găsită într-un parc
în preajma păunilor uciși
cu pietre. Zilele acestea-s pline de tandrețe,
jonci pierdute la lăsarea nopții,
înveliș pe care cerurile nu-l vor lua zălog.
Cum sălbăticiunile hăituite ori scăpate din
incendiu
se întind de le trosnesc oasele
tot așa prelungim zilele pe care
le-am furat. Apoi, decum limba începe
să ne devină grea
lângă iubirea noastră nevinovăția ne-o pledăm.

Micuța nebună

Micuța nebună își îndreaptă arcul înspre cer.
Sfioși oamenii cred că urmărește un nor,
că hărțuiește chipul îndepărtat al unei păsări
de pradă. Dar când o întrebă ea pretinde
că îl țintește pe Dumnezeu.
Uneori leagă săgeata cu o sfoară subțire,
alteori nu,
de parcă ar vrea când să-l redreseze pe-acel
zeu rănit, când să-l lase în căderea lui.
Duminica, la biserică, își plimbă cosițele
perfecte.
Pe când ceilalți cântă, ea deschide gura și
scoate
o tăcere de pește, o chemare aeriană.
Puștii se țin în urma ei pe drum
nehotărâți dacă să se apropie s-o mângâie
sau s-o alunge cu pietre.
Copil, aș fi iubit-o pe micuța nebună.
Știu că lumea îi poartă de grijă. În acest sat
rațiunea nu-i tulburată dintr-atât.
Și straniu, nimeni nu se întrebă
de ce niciuna din săgețile ei
nu cade iar pe pământ.

Prezentare și traducere de Constantin Abăluță

ROGER CAILLOIS SAU ÎNTELEGHERA ȘCHIOAPĂ A SACRULUI

de DAN STANCA

*Tam-tam... Lansarea unei cărți are nevoie de surle și trâmbițe, de această regie a promovării ca eventualii cumpărători, tonți sau luminați, să-și golească buzunarele și să cumpere marfa. Nemira lansează acum o carte celebră **Om și sacrul** al nu mai puțin celebrului Roger Caillois, bun prilej pentru snobi, pentru cei care habar n-au ce e acela sacrul, care calcă într-o biserică din an în paști, să roiască în jurul produsului. În fine, să trecem la subiect.*

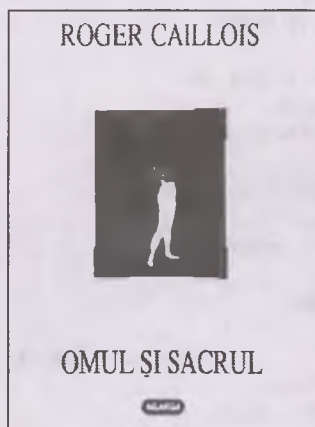
Am citit Roger Caillois cu mulți ani în urmă. Cunosc studiile sale despre fantastic, știu că-l citam mereu alături de Todorov, amintirile însă se aglutinează și nu-și mai păstrează acuratețea... Aflat acum în posesia acestei noi cărți de care aveam înainte de lectură o idee destul de vagă și deci despărțit de momentul anterioarelor lecturi de ani și ani, am fost ca pălmuit constatându-i limitarea.

Este teribil, este năucitor, este copleșitor să scrii despre ceva, fiind alături, jonglând cu informațiile, cu speculațiile, dar lipsindu-ți adevăratul atașament! Condiția aceasta de comentator, de om al discursului, al catedrei care nici nu doare, nici nu arde, este de bună seamă tot mai tiranică pe măsură ce spiritul se ocultează și nu mai poate fi chemat din neprihănită și insondabilă sa interioritate. Roger Caillois a murit de aproape douăzeci de ani, dar cărțile sale sunt printre noi. Ele nu ne smintesc, dar așează pe creierul nostru și așa cam congelat ghipsul unor scheme pe care nu l-ar sparge nici baltagul Vitoriei Lipan.

Cartea aceasta **Om și sacrul** conține un capitol **Ambiguitatea sacrului** asupra căruia se cuvine să meditam.

Este oare sacrul ambiguu? Ambiguu este simbolul care exprimă sacrul și nicidecum sacrul. Din start deci ne izbim de o gravă neînțelegere care, practic, falsifică sensul spiritual. Capitolul **Ambiguitatea sacrului** ar fi trebuit să se intituleze dezambiguizarea sacrului. Altfel ne prăbușim, ne ducem de-a berbeleacul într-un hău unde nu mai putem face distincția dintre magie și metafizică, dintre simplu rit vegetal, agricol și canonul spiritual.

La noi, în generația tânără, care acum nu mai e așa de tânără, cercetătorul care, cu maximă abilitate, a întreținut confuzia, este Mihai Coman. Confuzia aceasta realizată cu instrumentele omului de știință, susținând ambiguitatea sacrului, nu urmărește în fond - cum am spus - decât falsificarea acestuia sau, dacă nu chiar falsificare, atunci corcire. Adică să nu înțelegem sacrul ca pe ceva pur,

transcendent strălucitor, ci ca pe ceva vâscos, amestecat cu tot felul de practici magice și vrăjitoarești! Dacă ne mai gândim că Roger Caillois și-a scris opurile principale într-un moment când societatea franceză începuse să fie devorată de stângisme, biserica romano-catolică pierzându-și prestigiul, iar Mihai Coman își scria cărțile în anii '80 spre a servi ideologia ateistă ce avea nevoie de asemenea „sos” ambiguu pentru propriile-i operații desacralizante, înțelegem că **Om și sacrul** nu este până la urmă decât omul fără sacrul!

Să meditam asupra unei afirmații a lui Caillois de la pagina 22 a cărții: „Sub forma-i elementară, sacrul reprezintă înainte de toate o energie primejdioasă, de neînțeles, greu manevrabilă, eminentemente eficace”. E bine că autorul (Roger Caillois) a precizat: sub formă elementară, dar e total incomplet. Ar fi trebuit să adauge că această formă elementară, atavică, primitivă, corespunde la cealaltă extremă formei perfect spiritualizate, când sacrul nu mai are nimic comun cu energia, fiind har și, prin aceasta, acționând complet diferit asupra lumii și cosmosului.

Harul nu e perceptibil, e imperceptibil, nu e scandalos, e cuminte, nu e eficace, e inefabil. El se coboară deopotrivă asupra individului și a colectivității, învăluind, melancolizând, îmbunând și în final înseninând... Aceasta este ipostaza supremă a sacrului. El ne și înspăimântă, dar ne și liniștește, această unire a contrariilor fiind tocmai garanția că el vine de dincolo, e acel **ganz andere**, energie increată pentru care apropierea e totuna cu depărtarea și atingerea cu non-atingerea.

Dar pentru un cercetător al problematicii, fie el și de prestigiul lui Roger Caillois, asemenea nuanțe nu există. Purul și impurul sunt privite în tandem, binar, conform schemei duale, tensionate, foarte la modă în hermeneutică, (vezi și **Gnozele dualiste...**), în așa fel încât creierul polisat al intelectualului să aibă numai satisfacții, dar ființa sa tot mai seacă să nu simtă abisul care o înghite. Cam asta-i metoda: să fii cultivat, apreciat, premiat și în același timp să fii sterp...

Se înțelege, sper, nu mă refer acum exclusiv la Caillois, ci la o anumită categorie a omului de cultură contemporan care nu se implică fiindcă nu riscă și, neriscând, nu-i pasă de nimic! E o situație gravă, cu atât mai gravă acum, ale cărei baze au fost puse tocmai de acest gen de cercetările hermeneutice care egalizează manifestări sacrului, nevrând să-i recunoască natura sa primordial divină, transcendentă. Eu nu neg că există un aspect întunecat, tenebros, terifiant al sacrului și alt aspect luminos, solar, benefic. Lucifer e, de sacrul, și nu profan, **dar sacrul iadului nu află pe același plan cu sacrul ceresc.** Analog, ceea ce înseninează, ceea ce se află, deci, mai presus de lumină și întuneric, de zi și noapte, de bine și rău, de bărbat și de femeie exprimă **natura adevărată non-duală a sacrului.** Mircea Eliade, oricâte concesii a făcut studiilor academice, a avut, măcar în câteva clipe ale viații sale de ocnaș al cărților, intuiția nondualității și prin ea s-a mântuit. Alții, de la Caillois, până la Culianu, nu au avut-o!

Savanții mor mai urât decât oamenii obișnuiți dacă ratează întâlnirea cu intuiția supremă. Este cumva blestemul de-a fi trăit într-un paradis pe care nu au știut să-l sublinieze în rădăcina lui divină și de aceea l-au degradat la condiția de temniță culturală. Sacrul nu e ambiguu, cum spuneam. Ambiguu e simbolul, e imaginea din față pe care, transformând-o în fereastră și nelăsând-o simplu tapet, o dezambiguizezi. **Dezambiguizarea însă e golirea iadului.** Toate păcatele (incestul, sodomia, crima etc) sunt astfel „iertate”, adică rectificate, sublimate și transparentizate, aduse în punctul în care ajung subordonate înseninării! **Acesta e sacrul adevărat.** Sângele menstrual se convertește subit în roua celestă...

P.S. Fără îndoială, și gnosticismul a susținut, același tandem bine-rău, pur-impur etc, dar în gândirea gnostică esoterică există conștiința amară a căderii. Marii doctrinari a acestei religii care a făcut o concurență serioasă creștinismului distingeau în mod salutar între divin și demiurgic, ei știau că Dumnezeu cel adevărat intangibil e deasupra dualității și deci nu poate fi „viciat” prin alăturarea de aparentul său opus. Lucru, însă, complet uitat de cercetătorii contemporani care jubilează când văd că pot silui divinul în țarcul gândirii lor schematice...

TOT RĂUL ȘI URÂTUL EXISTENȚEI

de VIRGIL LEFTER

Călător pasionat, rezident, vreme de mai mulți ani, în Grecia, Turcia, Italia și în alte țări europene, Barry Unsworth a fost dintotdeauna fascinat de acele orașe „unde poți să simți declinul și melancolia specifice fastului imperial ce și-a pierdut strălucirea”. L-au fascinat, de asemenea, cum tot singur afirmă, în adâncgrăitoare confesiuni, „peisajele și atmosfera emanând aroma trecutului, trăind o viață contemporană în decorul fastuos al trecutului”. Nu este astfel de mirare că Barry Unsworth a scris romane istorice. „Sacred Hunger” (1992) și „Morality Play” (1995), două din cărțile sale cele mai recente, se încadrează în această categorie. Povestiri filozofice sau parabole, ele nu sunt mai puțin evocări ale secolului al XVIII-lea sau ale Evului mediu întunecat pe tărâmurile Albionului. Dovedesc toate acestea nu numai un interes acut, o propensiune pentru trecut, dar și un sentiment intens al continuității, atingerea că, ades, prezentul oglindește și implică trecutul. Cel mai recent roman al său nu face excepție în acest sens. El reia o manieră compozițională mai veche - aceea a confruntării trecutului cu prezentul, ca în „Fecioara de marmură” (1985), de pildă, (unde strălucirea și decadența secolului al XVIII-lea venețian se confruntă cu declinul prezentului), meditănd, în spirit moralist, pe marginea istoriei ce devine pentru scriitor un amplu orizont, încărcat de sensuri. „După Hanibal” („After Hanibal”) este plasat în Italia contemporană, unde scriitorul și trăiește, de altfel. Romanul este istoria unei mici comunități umane ce reconstituie un mic univers, dezvăluind tot răul, tot urâtul și meschinăria existenței. Impostura, înșelătoria economică și sentimentală, trivialitatea, cupiditatea, infidelitatea, agresivitatea, violența, crima, vulgaritatea și suficiența intelectuală sau cruzimea sufletească sunt privite toate prin lentila amplificatoare a prezentului ce se modelează parcă monstruos după tiparele identice ale trecutului mai apropiat sau

mai depărtat, căci eroii romanului sunt bântuiți de umbrele trecutului. Un personaj, Anders Ritter, descinde din familia unui ofițer german, implicat în execuțiile de la grotle Ardeatine, iar profesorul Monti iscodește cu neobosită pasiune și amărăciune sângeroasele conflicte ale Perugiei medievale (ilustrate de familia Baglioni) sau mai adânc, în trecutul războaielor punitice al căror erou, Hanibal, a semănat groaza și teroarea în lumea romană. Tărâmul binecuvântat de natură al Umbriei devine un soi de palimpsest unde, în straturi succesive, se înscriu scenele sumbre ale istoriei trecute și contemporane. Este astfel o continuitate între trecut și prezent, având ca marcă definitorie răul și urâtul ce învăluie ca într-un oribil lințoliu viața generațiilor succesive. După Hanibal, după Perugia crepusculară, după teroarea nazistă, lumea de astăzi se înfățișează la fel de întinată, la fel de sumbră și copleșită de păcat. La o lectură mai atentă, cartea aceasta pare un inventar al răului și urâtului în toată oribila sa complexitate. Spuneam cu un alt prilej că Barry Unsworth este un moralist. El are talentul de a cuprinde în sfera observațiilor sale ființa umană pe care o înfățișează cu adâncă compasiune, dar nu mai puțin cu luciditate și rigoare. După cum am văzut, ca și „Foamea sacră”, „După Hanibal” este o carte tristă, pesimistă, poate chiar viciată, nu în puține locuri, de umbra

apăsătoare a mizantropiei. Scurtul răgaz de împăcare cu lumea, de viziune optimistă, pe care îl aducea în 1995 „Morality Play”, s-a spulberat. Barry Unsworth ne oferă meditație tristă asupra istoriei și a lumii. Dacă există totuși o rază de lumină în întunericul acestui roman, ea este sugerată doar de lumea artei. Este astfel patetic cazul celor doi universitari americani, veniți să-și sfârșească zilele în Italia, alături de capodoperele Renașterii cărora le-au dedicat întreaga lor viață și care le-au dăruit clipe de bucurie și seninătate. Numai că acest dialoga finalcufrumosul va fi întunecat și aproape zădărnicit de ființa umană care va profita dureros de firea lor candidă. „După Hanibal” amintește de o anumită perioadă din creația lui Barry Unsworth - de romanele „Insula lui Pascali” (1980), „Furia vulturului” (1985) sau de deja menționatul „Fecioara de marmură” - el valorificând la maximum o formulă compozițională deja dusă la desăvârșire de către autor. Carte ireproșabil construită, „After Hanibal” este, de altfel, un excelent roman, confirmând rafinatele resurse stilistice ale autorului, dar nu este marea sa creație. El dovedește, o dată în plus, remarcabilele înzestrări ale acestui excelent artist care, chiar și atunci când își oferă un interludiu, își pune pregnant asupra cărții marca inconfundabilă a calităților sale de excepție. Apărută după „Sacred Hunger” (Booker Prize, 1992) și „Morality Play” (1995) despre care s-a zis că est „un juvaer perfect”, romanul cel mai recent al lui Barry Unsworth se citește cu interes și cu plăcere dar, așa cum spuneam, nu dă măsura „cărții mari”. Sentimentul de

Barry Unsworth a fost dintotdeauna fascinat de acele orașe „unde poți simți declinul și melancolia specifice fastului imperial ce și-a pierdut strălucirea”.

tristețe și melancolie, aceea deprimare ce-i bântuie paginile, se confruntă cu urâtul și

răul existenței, întunecând o dată în plus strălucirea pe care romanul ar fi putut-o avea. Pe alocuri slabe licăriri de speranță se întrevăd totuși. Natura superbă a Umbriei, tărâmul binecuvântat al artei, sunt un refugiu pe care autorul nu numai că nu-l neagă, dar nici nu și-l refuză. Și evadează astfel, pentru o clipă, în lumina amurgului „având frumusețea unei vedenii”, după cum mărturisește el. Simțim în această comparație o clipă de împăcare, dacă nu cu lumea cel puțin cu natura, cu cele nevăzute ce se ascund dincolo de frumusețea unui peisaj.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

Un eveniment editorial, poate cel mai important al acestui an, a fost găzduit de Ateneul Român: lansarea antologiei „O mie și una de poezii românești”, realizată de criticul literar Laurențiu Ulici, sub sigla editurii Du Style; editură condusă de poeta Doina Uricariu. Vă oferim câteva imagini din sală, urmând ca, într-un viitor apropiat, să comentăm această performanță, unică în cultura română.

